

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΝΗΜΗ ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Γ. ΛΥΣΙΩΤΗΣ, ΔΗΜ.
ΖΑΔΕΣ, Κ. ΠΡΟΥΣΗΣ, ΘΕΟΚΛΗΣ ΚΟΥΓΙΑΛΗΣ, ΔΗΜ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑ-
ΝΤΙΝΟΥ, AUFRERE, Κ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, Φ.
ΤΡΙΑΡΧΗΣ, Γ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ, ΑΓΓ. ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ, Γ. ΚΟΡΙΔΗΣ, ΚΑ. ΙΩ-
ΑΝΝΙΔΗΣ, ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ
ΜΟΝΤΗΣ, ΔΗΜ. ΧΑΜΠΟΥΛΙΔΗΣ, ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ, Ο.Ε.Λ.Μ.Ε.Κ.

367

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900
Ταχ. Θυρ. 7355, Λευκωσία

Για τους Συνδρομητές Ελλάδας:
Παρακαλώ να πληρώνεται ή συνδρομή στην ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμού 080/51260530
στο όνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αιτιολογία: Συνδρομή περιοδικού «Πνευματική Κύπρος» έτος...
και να μας στέλλεται ή απόδειξη για τα βιβλία μας.

Έτήσια συνδρομή	Κ£4.00
Έτήσια συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	Κ£5.00
Έτήσια συνδρομή Ελλάδος	\$20 (δολάρια)
Έτήσια συνδρομή έξωτεريكού	\$20 (δολάρια)
Τιμή τεύχους	Κ£1.00

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται. Κλισεά και φωτογραφίες επιστρέφονται.
Ανάτυπα πληρώνονται στον τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ξάνθος Λυσιώτης: Λάρανα	104
* Βιογραφικό σημείωμα	106
Ξάνθου Λυσιώτη: Κυπριακή Ραψωδία	108
Ξάνθου Λυσιώτη: Νότα οδύνης	115
Άνθολογία γνωμών για τον Ξάνθο Λυσιώτη	119
Κλαίρη Άγγελίδου: Αφιέρωμα στον Ξάνθο Λυσιώτη, Έλένη	125
Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου: Στον Ξάνθο Λυσιώτη	126
Κώστας Μόντης: Άνεκδοτα ποιήματα	127
Δημ. Χαμπουλίδης: Τρία ποιήματα	129
Κ. Χρυσάνθης: Επίγραμμα στον Ξάνθο Λυσιώτη,	129
Κ. Χρυσάνθης: Πέντε άκτιστες εικόνες	130

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ - ΣΧΟΛΙΑ - Κ. Χρυσάνθη: Το τεύχος αυτό, Μνήμη - Κ. Μόντη: Ο Κ. Μόντης μάς διηγείται - Φοίβου Σταυρίδη: Η Λάρανα του Ξάνθου Λυσιώτη - Ο.Ε.Λ.Μ.Ε.Κ.: Η ελληνική γλώσσα στη Δημόσια Ύπηρεσία - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ (σ. 103, 105, 107, 118, 126, 128, 131, 137).

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

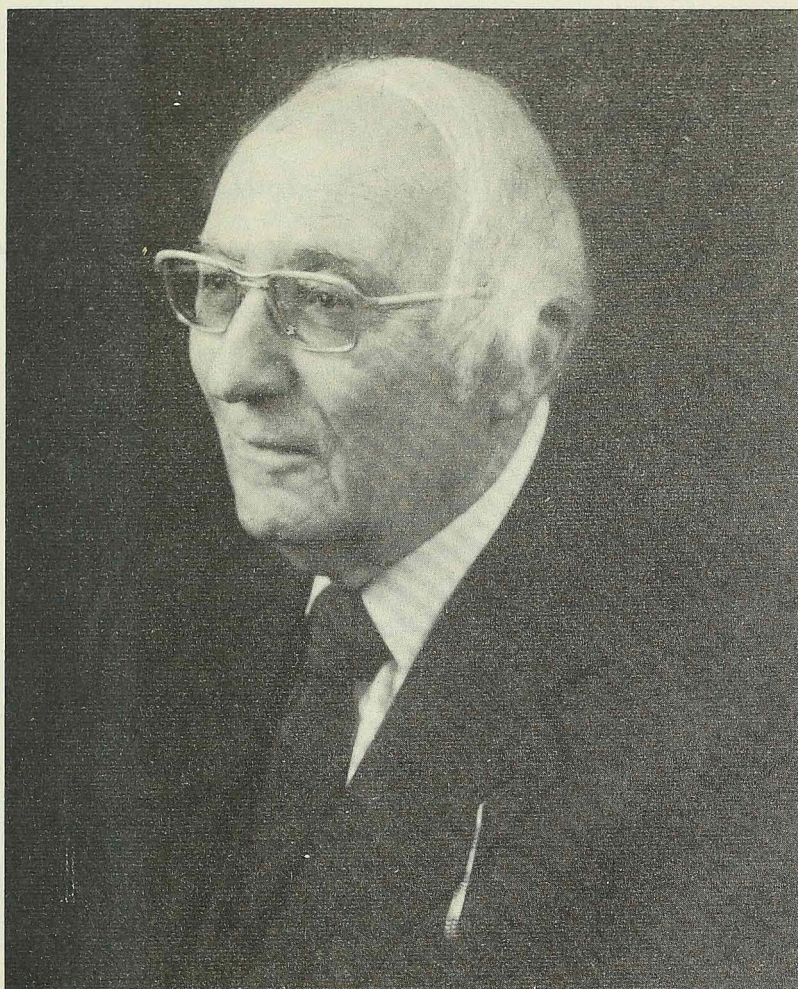
Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΔΒ'

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1992

ΑΡ. 367

ΕΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ

ΛΑΡΝΑΚΑ

Πλάϊ σ'οι ὄρμος ἀσπύρται, δὸν ὄρμος γὰρ εὐελεῖ
εὐγενεὴ ἢ ἀσπίδην ἢ μινυρὴ ἀσπίδα.

Πάσαι ἀνθρώποι οἱ αὐτὸς εἰς γυναικῶν αἶψα
καὶ φρέσκου οἱ ἔρατειοὶ γόνατοι τῶν φωνισῶν,
τραγῶδια δ' ἀντιχέουσε μαυρόσφρα οἷο' τις βάρυς
σοῦ τῶν γαράδων ὄρερα τὴν νοσταγία γαυρίζων.
Τραγῶδια δ' ἀντιχέουσε... Κι' αὐ' τοῦ γοῦ τοῦ δαῖμα
σοῦ ἀσπύρται μ' ἀμείβην ἐύστασιν ἐπὶ γούτια τοῦ ἴξιου,
ἀγγία - ἀγγία οἱ γαυροὶ δὲ τραυχλοῦσε ἀχλὺς
καὶ διαγυμένους ἐπὶ γυναικῶν τοῦ βρυγῶν πορφύρα
δὲ γύρου τοῦ Ἐλαφοβουνοῦ τὴν πρὸς τὴν μέλαιαν
γιατὰ ἐβελόνε ἀσπύρται εἰς ποδογυμνασθῆν ἀγία
Κι' ὅταν γαυροὶ οἱ ἔσπερτες οἱ εὐελεῖς γυρὸν λαίωσι
τὰ ἴξια ἢ ἀμείβην γέγρα, εἰς ἀπῶν βρυγῶν ἀσπύρται
ἀσπύρται ἀσπύρται τὴν βρυγῶν δὲ νύχτου
γιατὰ ἐβελόνε νοσταγία ἐπὶ γούτια τῆς βρυγῶν
σοῦ τῶν γαυρῶν τῶν βρυγῶν τὴν ποδογυμνασθῆν ἀσπύρται
ὄρε εὐγενεὴ ἀσπύρται εἰς δὲ γαυρῶν ὄρερον.
Εὐγενεὴ ἢ ἀσπίδην, ἢ μινυρὴ ἀσπίδα,
καὶ σοῦ γαυρῶν εἰς τὰ μὴ τὰ γαυρῶν σοῦ ἀσπύρται,
καὶ σοῦ γαυρῶν εἰς τὰ μὴ τὸ μέλαιαν ἀσπύρται.

Κυρά η ψυχή σου όσωσε πυγούν λώρ ουρανών ει' γίχνοι
 ναι υδίνε βαμωμε υδίνουα ελό' υρράτην 2' άεωρα πόδα
 μοιραία ναι μεγαχρημαί με άνάγνητην ηρεμία
 ιστάι ελό' υψμα κού άριεσ άσμεσ σου μοιροκου' ίζει.
 Μα γίρω σου ναι μεσα σου έφραγμα άφανώται
 οι ριγυόλατες μοιροίς μιας έαριως υδαράσ,
 γράφων φ' έφά κού άράζατε, ναράβια διαγαμένα,
 υι άεωρα μανιγρια τό υέλατο να δαυρίσoure "χαίρα"
 ελί κισότη κού άνδισε γρογί ναι κού γοργί έφραδάτα.

Εράβηκε ελό' έφρόδος τό 1950

Δημοσιεύθηκε ελί συλλογή ΝΙΦΗΔΕΣ τό 1952.

Εάνθος Κ. Λυσιώτης
 ΕΑΝΘΟΣ Κ. ΛΥΣΙΩΤΗΣ

Στό γραφείο του ό Εάνθος Λυσιώτης με τόν Κύπριο Χρυσάνθη

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Ξάνθος Λυσιώτης γεννήθηκε στη Λάρνακα της Κύπρου στις 6 Οκτωβρίου 1898. Πατέρας του ήταν ο Κοσμάς Λυσιώτης, Διευθυντής της Αστικής Σχολής Λάρνακος και Έθνικός Διδάσκαλος της Νεολαίας για μιά 50ετία. Μητέρα του ήταν η Άγγελικα, τὸ γένος Λοΐζου, οικογενείας Έθνικῶν Ἀγωνιστῶν καὶ ἔγγονή τοῦ τουρκομάχου Ἰωάννη Λοΐζου Μαυροΐδη, γνωστοῦ ὡς Καπετάν Γιαννάκη.

Ἀποφοίτησε ἀπὸ τὸ Παγκύπριο Ἐμπορικὸ Λύκειο Λάρνακος καὶ ἀκολούθησε ἀνώτερες σπουδὲς ξένων γλωσσῶν καὶ ἐμπορικῶν μὲ ἀλληλογραφία. Γνωρίζει Γαλλικά, Ἀγγλικά καὶ ὀλίγα Γερμανικά. Διευθύνει τοὺς ἐμπορικοὺς Οἴκους «Ξάνθος Λυσιώτης & Υἱὸς Λτδ.» καὶ «Ἀκίνητα Ἀριελ Λτδ.». Ἔχει κατὰ καιροὺς διατελέσει Πρόεδρος ἢ/καὶ μέλος Ἐπιτροπῆς Πνευματικῶν, Ἀθλητικῶν καὶ Μουσικῶν Σωματείων, ὡς εἰς Φιλολογικὸν Ὅμιλον Λάρνακος, Μουσικὸν Σύλλογον Μότζαρτ Λευκωσίας, κλπ. Ἔχει ἐπίσης διατελέσει Πρόεδρος ἢ / καὶ Ἰδρυτῆς Ἑλληνικῶν καὶ Ἀγγλικῶν Τεκτονικῶν Ἐργαστηρίων τῆς Λευκωσίας, καὶ τῆς Θεοσοφικῆς Στοᾶς Λάρνακος.

Εἶναι ἐπίτιμος Ἐταῖρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Λονδίνου, Ἐταῖρος τοῦ Διεθνoῦς Συνδέσμου Ποιήσεως Γιουλγκρέιβ Ἀγγλίας καὶ Μέλος τῆς Ἐταιρείας Ποιήσεως τοῦ Λονδίνου, τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου, τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου καὶ τῆς Ἐταιρείας Ἑλληνικῶν Σπουδῶν Ἀθηνῶν. Ἔδωσε διαλέξεις εἰς Κύπρον καὶ Ἑλλάδα. Ἔχει ἐκδόσει 29 Ποιητικὲς Συλλογές, ἓνα Δοκίμιον, τρία Διηγήματα καὶ μίᾳ Ποιητικῆ Συλλογὴν εἰς τὰ Ἀγγλικά.

Πρωτοεμφανίστηκε στοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους γύρω στὸ 1924 μὲ πεζὰ (ψευδώνυμο «Φ. Ἀνθηρὸς») στὴν ἔφημερίδα «Ἠχώ τῆς Κύπρου» (τοῦ Μελῆ Νικολαΐδη) καὶ μὲ ποιήματα στὸ περιοδικὸ «Ἀβγὴ» (τοῦ Αἰμίλιου Χουρμούζιου). Ποιήματά του ἔχουν μεταφρασθεῖ εἰς πολλὰ Εὐρωπαϊκὰ περιοδικὰ καὶ ἄλλα ἔντυπα (Ἀγγλικά, Γαλλικά, Ἰταλικά, Ἑβραϊκά, Ρουμανικά, Ἰσπανικά, Πορτογαλλικά κλπ.). Πλείστα ἀπὸ τὰ ἔργα του ἔχουν βραβευθεῖ σὲ διάφορους Παγκύπριους καὶ Πανελλήνιους λογοτεχνικοὺς διαγωνισμοὺς καὶ ἔχουν τιμηθεῖ μὲ διακρίσεις εἰς Κύπρον, Ἑλλάδα, Ἀγγλίαν καὶ Πορτογαλίαν.

Τὸ 1979 τοῦ ἔχει ἀπονεμηθεῖ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τὸ Βραβεῖο Συνολικῆς Προσφορᾶς στὴν Ἑλληνικὴ Κυπριακὴ Λογοτεχνία.

Ἀπὸ τὸ 1980 ἕως τὸ 1983 διετέλεσε Πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου καὶ τὸ 1984 ἔχει ἀνακηρυχθεῖ Ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας.

Τò 1984 ανακηρύχθηκε Έπίτιμος Διδάκτωρ τής Πορτογαλλικής Ακαδημίας Felgueiras.

Ο Ξάνθος Λυσιώτης πέθανε στις 7 Ιανουαρίου 1987. Στην κηδεία του παρέστησαν ο Πρόεδρος τής Κυπριακής Δημοκρατίας, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου, η Πρεσβεία τής Ελλάδας, Κύπριοι πολιτικοί, τὰ Πνευματικά Σωματεία, λογοτέχνες, φίλοι και εκτιμητές του και πλῆθος λαοῦ.

Άπο τήν Έκδοση «Άπαντα» Ξάνθου Λυσιώτη

Σέ ειδική τελετή δίνονται τὰ βραβεΐα τής Πρεσβείας τής Ελλάδος στή Λευκωσία στή φωτογραφία ο Υπουργός Παιδείας κ. Στ. Κατσελής, ο πρόεδρος κ. Χρ. Ζαχαράκης, ο ποιητής Ξάνθος Λυσιώτης και άλλοι.

ΔΥΟ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΡΑΨΩΔΙΑ

Α

Γύρω σίφουνες κι' ὄλεθροι,
 τρικυμιά δλόγυρα σου.
 Παντοῦ χιόνια και μάνητες
 και καταχινιά.

Μὰ ὦ! μπουμπούκια π' ἀνθίσατε
 στὰ κλαδιὰ τὰ δικά σου,
 ἀκατάλυτη Κύπρος μου
 στὴ χειμωνιά.

Φῶς οὐράνιο ἐχύθηκε
 στὴ γλαυκὴ τὴ ματιὰ σου,
 στὴ χλαμύδα κυμάτισαν
 κελαιΐδισμοί,

Οἱ ψυχὲς ἀναγάλιασαν
 κι' ἡ πλατειὰ σάλπιγγά σου
 θεῖο μήνυμα ἐσάλπισε
 σ' ὅλη τὴ γῆ.

Β

Ὅπως ἥλιος δλόλαμπρος
 τὰ σύννεφα σκορπίζει
 κι ἀπλόχερα τὰ μάγια του
 ρίχνει στὴ γῆ,

Ἀθάνατη πατρίδα μου
 πάλι ἡ μορφὴ σου ἀνθίζει
 κι' ἡ δοξασμένη σου ἡ λαλιὰ
 ξανά ἀντηχεῖ.

Τὸ ἀμάραντο στεφάνι σου
 λουλούδι νέο στολίζει,
 ἡ δάφνη τρέμει δλόχλωρη
 στὴν κεφαλή,

Κι' ἀπ' τ' ἀντρειωμένα στήθια σου
 θριαμβικά ξεσκίζει
 τοὺς λόγγους καὶ τὰ πέλαγα
 πλατειὰ ἰαχή.
 Ἡ θεία πηγὴ δὲ στέρειψε...
 μ' ὄρμη πάλι ἀναβλύζει.
 Σπαθιά καινούργια ἀστράφτουνε
 στὴν ὥρη γῆ...

Τῆς Λευτεριᾶς ἡ ἀμάλαγη
 αὔρα γλυκὰ ραπίζει
 τῶν σκλάβων τὴν ἀσκλάβωτη
 ψυχή.

Γ

Ὡ πῶς μπορεῖ τῆς δάφνης σου
 νὰ ρέψουν τὰ λουλούδια;
 Στῶν νέων τὰ φρένα ἐκέρασες
 μέθη ἱερή:

Περνοῦνε γιὰ τὸ θάνατο,
 μὰ ἀθάνατα τραγούδια
 τῶν ὄπλων συνοδεύουν
 τὴν κλαγγή.

Ἄπ' τὸν βαθὺ τὸν ὕπνο σου
 στὸ νέο χορὸ που ἐστήθη
 ξύπνησε κι' ἀναγάλλιασε
 Τραγουδιστή,

Κι ἔλα νὰ ἰδεῖς τίς ὁμορφες
 ποὺ ἀπ' τὰ γλυκὰ τους στήθη
 τῆς Λευτεριᾶς ἐφούντωσαν
 οἱ σταυραετοί.

Στοῦ τραγουδιοῦ τὸ λίκνισμα
 δὲ δίνουνε τὸ χέρι,
 στοῦ πόθου δὲν τρεμίζουν
 τὸ κορμί,

Μὰ στὰ φαράγγια τὰ τραχειὰ
 ἐστήσανε καρτέρι
 μὲ μπαροῦτι, μὲ πέτρες,
 μὲ ψυχή!

Δ

Τῆς δειλίας ἢ ἀλυσίδα
 δὲ σοῦ δένει τὴν καρδιά.
 Ἄτρεμη ὠρμησες, Πατρίδα,
 ὕμνο ψάλλει ἢ Λευτεριά.

Κι' ἀντηχεῖ τὸ θεῖο τραγοῦδι
 στῶν βουνῶν σου τὶς πλαγιές,
 μέσ' τοῦ κάμπου τὸ λουλούδι,
 στῶν δεντρῶν τὶς φυλλωσιές,

Καὶ ψηλὰ ὡς μέσ' τὰ οὐράνια
 τὸ σκορπᾶ ὁ κορυδαλλός...
 στὰ γλαυκά σου τ' ἀκρογιάλια
 τὸ κυλᾶ ὁ λευκὸς ἀφρός.

Δὲ ραγίσανε οἱ καμπάνες
 στ' ἀλειτούργητα ἱερά.
 Τοῦ παληοῦ καιροῦ οἱ παιᾶνες
 δὲ διπλώσαν τὰ φτερά.

Τοῦ κισσοῦ οἱ περιπλοκάδες
 νέα ντύνονται δροσιά...
 τῶν ὄνειρων μας οἱ ἀρμάδες
 ἄσπρα ἀνοίγουνε πανιά.

Τῆς Ἐλευτεριάς τὸ γάλα
 στάζει πάλι ἀπ' τὸ βυζι –
 μέσ' τοῦ χρόνου τὴν κουφάλα
 ξεῖ μι' ἀθάνατη φυλή.

Εἰς τὰ μάτια τῶν κοπέλλων
 λαμπυρίζει τὰ γλαρά,
 εἰς τὰ στόματα τῶν νέων
 ἀσυγκράτητα βροντᾶ.

Ποιὸς τῆ Λύρα θὰ τονίσει
 τῶν θριάμβων τὴν ὦδή;
 Ποιὸς Πατρίδα μου θὰ ὑμνήσει
 τὴν οὐράνια σου ἀστραπή;

Χαίρε ἀτρόμητη Παρθένα
 ποὺ ἡ χλαμύδα σου εἶναι φῶς.
 Πόσο ὁ θάνατος γιὰ σένα
 εἶναι ἀπίστευτα γλυκός!

Ε

Πρόβαλε ἡ ἄνοιξη δειλά
 στὴ γῆ τὴν πικραμένη
 κι' ἡ ρεματιὰ γλυκαίνει
 ἀπ' ἀηδονολαλιά.

Φῶς Ἀπριλίου ἰλαρώτατο
 οὐράνια ἀψίδα στήνει
 κι' ὁ ἔρωτας βαρύνει
 γλυκὰ μέσ' τὴν καρδιά.

Μὰ ξάφνου ὀρθώνεσαι ἄτρεμη
 γεμάτη ὀργή, Πατρίδα.
 Πετιέται νέων ἀσπίδα
 στὴ θεία σου προσταγή.

Δέν εἶναι μελλοθάνατων
 κοπαδιαστὰ κουφάρια!
 Ἀθάνατα εἶν' βλαστάρια
 στὴ θαλερὴ σου αὐλή.

Τρέμει τὸ δισκοπότηρο
 εἰς τοῦ παπᾶ τὸ χέρι...
 Ἀπ' τῶν ἐχθρῶν τὸ ἀσκέρι
 ἡ δόλια τρέμει γῆ.

Μὰ τ' ἀντρειωμένα στήθια σας
 τὸ σίδηρο ἂν περάσει,
 ἀπάνω τους θὰ σπάσει
 τοῦ τύραννου ἡ ὀρμή!

Ζ

Ἡ Λευτεριά ἡ ἀμάλαγη
 φόρμιγγα ματωμένη
 κρατεῖ καὶ σάλπισμα ἀντηχεῖ
 στὴν πικραμένη γῆ.

Σκλάβοι, ἀδρᾶχτε τ' ἄρματα
 κι' ἡ Δόξα σᾶς προσμένει.
 Ποιὸς εἶπε πὼς μαράθηκε
 ἡ Κυπριακὴ ψυχὴ;

Ποιός εἶπε πῶς τὰ ὀνείρατα
φυλλορροοῦν θλιμμένα
σέ κουρσεμένου ὀρίζοντα
χλωμὴν ἀντιφεγγιά;

Οἱ μάνες εἶναι ἀδάκρυτες,
τὰ ράσα εἶν φλογισμένα...
Στὰ στήθια θούρια πλημμυροῦν
ξανὰ τὴ νέα γενιά.

ᾠθεία γενιά! Ἄπ' τὸ μέτωπο
θρόμβοι θυσίας σταλάζουν
σοῦ ἔχουν στὰ χέρια σίδερα,
τὸ βρόχο στὸ λαιμό,

Μὰ θριαμβικὰ μέσ' τὸ βραχνὰ
τὰ χεῖλη σου ἀλαλάζουν:
Ευπνᾶτε! ὀρθοί, Λόχοι Ἰεροί!
Ἑλλάδα εἶναι κι' ἐδῶ...

Τι κι' ἂν τὸν κάμπο ἐρήμαξε
τῆς ἀλεποῦς ἠ γέννα;
Σκοτάδι γύρω ἂν πλάκωσε,
φεγγοβολᾷ ἠ καρδιά,

Κι ἂν τὸ δρεπάνι ἐλύσσαξε
στοῦ Χάρου τὴν ἀρένα,
θεῖο λουλούδι ἐφύτρωσε
στὰ ἠρωϊκὰ βουνά!

Βουνὰ πλατειά, βουνὰ ἀψηλά,
βουνὰ μὲ τις σκληρές σας τις πατοῦσες,
τοῦ τύραννου ἐκρατήσετε
τὴ ζοφερὴ ἀναπνιά
μακρὰ ἀπ' τις δικές σας τις ἀγκοῦσες.

Λόγγοι, σπηλιές τῶν ἀγριμιῶν.
Στ' ἀθόλωτα, στ' ἀρρενωπά σας στήθια
ὀνείρατα ἀνθοβόλησαν
παιδιῶν, περιστεριῶν...

ᾠ Παναγιά Τροοδίτισσα, βοήθα!

Ξεύρουν τι μαύρη εἶν ἡ σκλαβιά,
 τι βρόχια εἶναι παντοῦ γι' αὐτοὺς στημένα.
 Μὰ θολωμένα μέτωπα
 δὲ σκιάζουν τὰ βουνά:
 Γιὰ κλέφτικα τραγούδια εἶν γεννημένα.

Τραγούδα μου ἄνοιξη γλυκειά,
 τραγούδα μας εὐλογημένη νειότη.
 Πᾶρτε ψηλὰ τὸ μήνυμα
 βουνὰ πλατειά, βουνὰ γοερά:
 Στὸ θάνατο θὰ δρέψουν αἰωνιότη.

Θάνατε ὦραϊε! δοξαστικά
 τάνυσε τίς λευκὲς λευκὲς φτεροῦγες.
 Τῶν Ἑλλυσίων σκορπᾶτε ἀνθοί.
 Τρόδος, Σόλοι, Μαχαιρᾶ,
 βουνὰ ἱερά, ματοβαμμένες ροῦγες.

Θ

Βαρὺς πλάκωσε σίφουνας
 στ' ἀνταριασμένα στήθη...
 Στὴ γῆ ποὺ δὲν ἐλύγισε
 ἀγκομαχᾶ ἢ καρδιά.

Μὰ τῶν αἱμάτων τίς σπονδές,
 στοῦ μαρτυρίου τῆ φρίκη,
 τῆ λαμπερῆ σου ἀνέμισες
 χλαμύδα Ἑλευτεριά.

Ἄστροπελέκι ἂν ἔπυσε
 τὸ δένδρο δὲ ξεράθη.
 Τὰ κουρασμέν ἂν δίπλωσαν
 τὸν ἴσκιο τους κλαδιά.

Πλατειοὶ σαλεύουν οἱ χυμοὶ
 στὴν αἰωνόβια ρίζα...
 Ὡ πάλι θ' ἀντηχῆσουνε
 τραγούδια ἔαρινά.

Ὅνειρα... Μέσ' στὴ σιγαλιά,
 στὸ ἐφιαλτικὸ σκοτάδι,
 σὰν κλᾶμα τὸ νανούρισμα,
 σὰν ἴσκιος ἢ ἀγκαλιά.

— Κοιμήσου, αγόρι μου. Ἄμποτε
ἢ αὐγούλα νά ροδίσει
στά ραγισμένα μάγουλα
στά στήθια τὰ στεγνά.

Ἦνευρα; Ἀκοῦστε! Γύρω ἤχεῖ
σάν μακροννοῦ χειμάρρου
βουή, βροντῆς ἀντάρσιασμα,
σφυριοῦ ἀγκομαχητό.

Εἶν' ὁ παλῆος ὁ ἀντίλαλος
τῶν Δωρικῶν μανάδων;
Σουλιώτισσων εἶν' τῆς ζωῆς
τὸ καταφρονητό;

Σιωπή! Σιωπή... Μεσ' τὰ αἵματα
σκουριάζουν οἱ ἀλυσίδες:
Τὸ χέρι δίνουν στὸ χορὸ
τ' ἀμούστακα παιδιά.

Πὰ στά βουνά, στίς θάλασσες,
στά ὑπόγεια, στίς καλύβες,
μέσ' τῶν Ἑλλήνων τίς καρδιές,
ὦ χαῖρε, Λευτεριά!

Ξαρματωσιά; Κυναίγειρων
δέν ἔλυωσαν τὰ δόντια.
Ἄπελπισιά; Ἡ Ἀρκαδική
δέν ἔσβυσε φωτιά.

Ποῦ εἶστε Κανάρηδων δαυλοί,
τῶν Τριακοσίων τὰ χτένια;
Οἱ ἀπόγονοι δέν πρόδωσαν
τῆ θεία κληρονομιά.

Μαλιά σγουρά, στήθια ἀπαλά,
ὦ νεανικά φουσάτα!
Λόχοι Ἱεροί, στῆ θείαν ὄρμη
τὰ θούρια τραγουδοῦν.

Ἡ Λευτεριά ξεπρόβαλε.
Σκλάβοι ὅπου γῆς, ξυπνάτε!
Τῶν Μαραθῶνων φόρμιγγες
τῆ Νίκη πάλι ἤχοῦν...

ΝΟΤΑ ΟΔΥΝΗΣ

Μέ την οίκογένεια Λυσάνδρου ήμουνα πολὺ συνδεδεμένος. Μαζὺ περάσαμε ἀξέχαστους καιρούς. Καὶ τί περίεργο! Ἡ γνωριμία ἔγινε καὶ οἱ δεσμοὶ χαλκευθήκανε μέσον ἑνὸς πιτσιρικίου 3 χρόνων.

Ἔμενα τότε ἐργένης στὸ Ξενοδοχεῖο «Μέγα Ἐθνικὸ» μέσα στὴν καρδιά τῆς Ἀθήνας, 200 μέτρα ἀπὸ τὴν Ὀμόνοια. Τ' ἀπογεύματα δταν καταλάγιαζε ἡ φλογερὴ Αὐγουστιάτικη ἄχνα κι' ἐπέστρεφα ἀπὸ τὴ δουλειά, καθόμουνα στὸ μικρὸ κιγκλιδωτὸ μπαλκόνι τοῦ δωματίου μου, ρεμβάζοντας κι' ἀναπολώνοντας τὴν ἤρεμη ζωὴ τοῦ νησιοῦ μου. Μόνο δταν τὸ μούχρωμα ἄπλωνε τὸ νοσταλγικὸ του πέπλο στὸ φεγγερὸ οὐρανὸ, κατέβαινα γιὰ καμιὰ βόλτα στὸ Βασιλικὸ Κῆπο κι' ἀπολάμβανα τὴ δροσιὰ κάτω ἀπὸ τὶς ἤρεμες συστάδες καὶ πλάϊ στ' ἀρώματα τῶν λουλουδιῶν.

Μὰ πάντα, κι' δταν ἔφευγα κι' δταν γύριζα, ἡ νέα γυναίκα καθότανε στὸ πλευρινὸ μπαλκόνι, σιωπηλὴ καὶ μελαγχολικὴ. Ἦτανε νέα καὶ ὁμορφη. Μ' ἔνα εὐγενικὸ πρόσωπο γεμᾶτο ρόδινες ἀποχρώσεις, μὲ ἐκφραστικὰ μάτια ποὺ τὰ ἰσκιώνανε γλυκύτερες πινελιές μιᾶς ἀπέραντης καλωσύνης, μιᾶς μυστικῆς ἀφοσίωσης. Τόσο ποὺ ἔνα ἀπόγευμα τόλμησα νὰ τῆς μιλήσω:

– Μὲ συγχωρεῖτε, κυρία μου. Φαίνεστε τόσο μόνη, τόσο θλιμμένη. Μπορῶ νὰ σᾶς βοηθήσω σὲ κάτι;

Εἶδα τὰ ὁμορφα τῆς μάτια νὰ βουρκώνουν. Κι' ἔμαθα ὅτι ἦρτε στὴν Ἀθήνα μ' ἕνα μονάκριβο ἀγαπημένο παιδάκι, γιὰ νὰ τὸ δείξει στοὺς γιατροὺς. Ὁ ἄντρας τῆς ἦτανε δεμένος στὴ δουλειὰ καὶ δὲν μπόρεσε νὰ ταξιδέψει μαζὺ τῆς. Καὶ ὁ μικρὸς ἦτανε τώρα ἄρρωστος μὲ δυνατὸ πυρετό, κι' ὁ γιατρὸς δὲν εἶχε καταλάβει τὴν αἰτία.

Μὰ δταν πέρασε ἡ πρώτη κρίση καὶ συνῆλθε τὸ παιδί, ὁ μικρὸς Ρόης ἔγινε ἄλλο πλᾶσμα. Ἔτρεχε ὅλη μέρα στοὺς διάδρομους τοῦ ξενοδοχείου κι' ἔγινε ὁ φίλος καὶ ἡ μάλιστα τῶν γκαρσονιῶν.

– Ἀνθρωπε, εἶπε ἡ μαμμὰ μου νὰ μᾶς φέρετε τὸ τσαΐ στὸ δωμάτιο. Καὶ μὲ μπόλικο βούτυρο. Καὶ μαρμελάδα.

Ξαναερχότανε πίσω:

– Ἀνθρωπε, νὰ φέρετε καὶ καπίρες.

– Τί πράγμα Ρόη; Παπίρες;

– Ὅχι! καπίρες.

– Μπῦρες;

– Ὅχι καλέ, καπίρες. Δὲν καταλαβαίνεις; Κα-πί-ρες!

Καὶ πάλι πίσω στὴ μαμμὰ του. Κι' αὐτὴ τοῦ ἐξηγοῦσε νὰ πεῖ φρυγανιές, γιὰτι ἔτσι τὶς λένε τὶς καπύρες οἱ Ἀθηναῖοι.

Και πάλι ξαναγύριζε:

– Πές μου μαμμά και τή ζάχαρη πώς τή λένε ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴ ξαναγυρίζω πίσω, ἀφοῦ αὐτοὶ δὲν καταλαβαίνουν.

Και δώστου γέλια τὰ γκαρσόνια, πού ἄρχισαν ν' ἀγαποῦν πραγματικά αὐτὸ τὸ διαβόλακι, πού τοὺς προσαγόρευε ὄλους μετὰ τὸ «ἄνθρωπε» κι' ἔτσι τοῦ φώναζαν κι' αὐτοί. Ἄνθρωπε ἀπ' ἐδῶ, ἄνθρωπε ἀπ' ἐκεῖ.

Ἦτανε ἓνα πανέξυπνο παιδί. Καὶ γλυκό, πολὺ γλυκό. Μὲ τὶς καστανὲς μποῦκλες στὸ ὁμορφο προσωπάκι του, μετὰ τὴ δροσερὴ λάλιά του καὶ τὰ χαριτωμένα λογάκια του πού σὲ σκλαβώνανε. Κι' ὅταν δυνάμωσε λιγάκι καὶ κατέβηκε μετὰ τὴν μαμμά του στὸ «Πάνθεον», τὸ ἀριστοκρατικὸ ἐστιατόριο τῆς ἐποχῆς, ἐρχότανε μοναχὸ του κοντὰ στὸ τραπέζι μου νὰ μοῦ διηγῆται ὅλα τὰ καθέκαστα καὶ νὰ μοῦ δείχνει μιὰν ἐξαιρετικὴ προτίμηση καὶ ἀγάπη πού πραγματικά μετὰ συγκινοῦσε. Ἐγίναμε φίλοι. Κι' ἡ μαμμά του πάντα σοβαρὴ, εὐγενικὴ, ἀξιοπρεπὴς, ἔσπερνε γύρω τῆς τὴν ἐκτίμηση καὶ τὸν σεβασμὸ, ἔτσι νέα καὶ ἐλκυστικὴ πού ἦταν.

Μὰ πάλι ὁ Ρόης ξανακύλησε στὸν πυρετό. Οἱ γιατροὶ διάγνωσαν ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ κατάσταση ὀφειλόταν σὲ πυώδη ἀμυγδαλίτιδα. Καὶ ἔπρεπε νὰ τοῦ γίνῃ ἐγχείρηση. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὰ πράγματα δὲν ἦτανε τόσο ἀπλὰ ὅπως σήμερα. Οἱ αἰμορραγίες μετὰ τὴν ἐγχείρηση δὲν ἦταν σπάνιες. Καὶ γιὰ νὰ τὶς προλάβουν οἱ λαρυγγολόγοι, δώστου καὶ γέμιζαν, μετὰ τὴν ἀφαίρεση, τὰ κοιλώματα μετὰ γάζες ὀλόκληρα μέτρα μῆκος πού ἐμπόδιζαν τὸν χειρουργημένο ν' ἀναπνεύει κανονικά. Καὶ τοῦ φέρονε μεγάλη στενοχώρια ὡς τὴν πέμπτη ἡμέρα τράβα-τράβα πού θὰ τὶς βγάζανε.

Κι' ὁ Ρόης ὁ καημένος ὑπόφερε, μὰ περισσότερο ὑπόφερε ἡ μαμμά του. Αἰσθηματικὴ ὅπως ἦταν, ἔμενε νύχτες ἀγρυπνῆ στὸ πλευρὸ του. Ὅπως ἔλεγε ἀργότερα στὴν ἀδελφή μου πού εἶχε συνδεθεῖ μαζί τῆς, μιὰ νύχτα ἔτσι κουρασμένη καὶ ταραγμένη, μούσκεψε... τὸ κρεβάτι ὅταν ἀποκοιμήθηκε πλάϊ στὸ παιδί. Ἐπαθε μιὰ μεγάλη στενοχώρια. Κι' ὅταν φτάσανε τὸ πρωῖ οἱ νοσοκόμες τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, προσπάθησε νὰ τὰ μπαλλώσει, λέγοντάς τους ὅτι ὁ Ρόης εἶχε μούσκεψει τὸ κρεβάτι. Ἀλλὰ ποῦ ὁ διαβόλακος! Διαμαρτυρήθηκε ἔντονα καὶ τὴν ξεσκέπασε:

– Δὲν εἶμαι ἐγώ! Κυτάχτε τὴν πυτζάμα μου. Ἄν ἤμουνα ἐγὼ θὰ ἦτανε καὶ ἡ πυτζάμα μου βρεγμένη. Εἶναι βρεγμένη; Νά, ἡ πυτζάμα μου εἶναι στεγνὴ. Δὲν εἶμαι ἐγώ!

Κι' ἔτσι κυλήσανε τὰ χρόνια. Μὰ τὸ εἶχα πάντα βαθειὰ στὴν καρδιά μου αὐτὸ τὸ ὠραῖο ἀγόρι. Ἐγὼ ἄντρας ψημένος, κι' αὐτὸς ἓνα ἀτέλειωτο παιδί, εἶχαμε δεθεῖ μετὰ μιὰ παράξενη φιλία δυνατὴ καὶ ἀγνή, μετὰ μιὰ ἀγάπη ἔντονη καὶ ἀδιαπέραστη ἀπὸ τὸ χρόνο. Μὲ ξανασυνάντησε ὁ Ρόης στὴν Ἀθήνα ὅταν πήγαινε στὸ Λονδίνο γιὰ νὰ σπουδάσει. Καὶ ὑστερότερα ἐγὼ πάντα ρωτοῦσα τοὺς γονεῖς του γι' αὐτόν, στὰ σύντομα καὶ ἀραιὰ μας γράμματα – εὐχὲς γιὰ

τὸ Νέο Χρόνο, γιορτὲς κλπ. Μὰ ὅταν ἀποφάσισα νὰ φύγω γιὰ τὴν Αὐστραλία κι' ἔμεινα ἐκεῖ γιὰ χρόνια καὶ χρόνια, ἀραιώσαν καὶ σιγὰ-σιγὰ κόπηκαν οἱ ἔπαφές, ὅπως ὄλα τὰ πράγματα πού ξεθωριάζουν καὶ μαραίνονται στὸ γύρισμα τοῦ καιροῦ. Ὡς τόσο ὅταν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1976 ἦρτα στὴ Λευκωσία γιὰ μιὰ πρόσκαιρη διαμονή, τὸ πρῶτο πράγμα πού σκέφτηκα ἦταν νὰ ξανασυνδέσω τοὺς περασμένους δεσμούς καὶ νὰ ἐπισκεφτῶ τὴν οἰκογένεια Λυσάνδρου.

Καὶ πῆγα.

Ἦταν ἓνα μελιχρὸ ἀπόγευμα, μέσα στὶς καλύτερες ὥρες τῆς Λευκωσίας. Ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἀνυπόφορο καμῖνι τῆς ξερῆς ἀγκούσας, καταστάλαζε σιγὰ-σιγὰ καὶ ἄρχιζαν οἱ ἀσύγκριτες δειλινές αὖρες νὰ φυσᾶνε τὴ ζωογόνα τους δροσιά πού σ' ἀνακουφίζει ἀπ' ὄλα τὰ δεινὰ τῆς ἡμέρας καὶ σοῦ δίνει κουράγιο καὶ δύναμη νὰ ξαναρχίσεις φρέσκος καὶ δυνατὸς τὸ ἄλλο πρωῖ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ ζωή. Ὅταν πῆγα, μοῦ εἶπαν ὅτι μόνο ἡ κυρία ἦτανε μέσα καὶ με παρακάλεσαν νὰ καθίσω γιὰ λίγα λεπτά. Μὲ ἔμπασαν στὸ σαλόνι, καθαρὸ, συγυρισμένο, μὲ φρέσκα λουλούδια στὰ βάζα – ὄλα δείχνανε τὴν εὐαισθησία τῆς νοικοκυρᾶς. Περιμένα κάμποση ὥρα. Περιέργο! Ἡ κυρία ἀργοῦσε νὰ φανεῖ. Καὶ ἔτσι βάλθηκα νὰ κυτάζω γύρω τοὺς πίνακες καὶ τὶς φωτογραφίες, πλῆθος φωτογραφίες, κυρίως ἀπὸ πρόσωπα τῆς οἰκογένειας. Ἀνάμεσά τους ξεχωριστὴ θέση εἶχε μιὰ ὡραία φωτογραφία τοῦ Ρόη μὲ κοντὰ παντελονάκια, ἄ! νὰ καὶ μιὰ ἄλλη μὲ ὡραῖο παρουσιαστικὸ, ἐπιβλητικὴ μὰ καὶ γλυκεῖα ἐμφάνιση, μὲ στολὴ ἀξιωματικοῦ. Ἄ, τὶ ὡραῖο παλληκάρι! Τί χαριτωμένος ἔμεινες, πόσο σαγηνευτικὸς μέσα στη σιδερωμένη στολή, τί γλυκὸ χαμόγελο πού ὡς τόσο ἀνθίζει ἀπάνω του ἓνας τόνος ἀδιόρατης μελαγχολίας.

Καὶ ἡ ὥρα περνοῦσε. Ἄρχισα ν' ἀδημονῶ. Κι' ἄξαφνα ἓνα ἀεράκι δυνατὸ καὶ δροσερὸ φύσηξε ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ἀνοιχτῆς βεράντας. Μπᾶ! ἡ φωτογραφία τοῦ Ρόη ἔπεσε κάτω ἀπ' τὴ θέση της. Θυμᾶσαι νεανία τὶς παλῆς φιλίες μας; Θυμᾶσαι πόσο εὐθυμα τραγουδοῦσαμε μαζὺ τὸν Μπάρμπα-Γιάννη; Ἦτανε στὸ σπίτι τῆς ἀδελφῆς μου στὴν Ἀθήνα τὰ παλῆ ἀξέχαστα χρόνια τῆς νειότης μου. Φώναζες κι' ἔλεγες τὸ ἀγαπημένο σου τραγούδι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κι' ἡ λαλιά σου γέμιζε τὴν καρδιά:

*Μπάρμπα Γιάννη μὲ τὶς στάμνες
μπάρμπα Γιάννη κανατὰ*

μὰ ἐσὺ τὸ γύριζες παμπόνηρα σὲ Μπάρμπα Γιάννη κερατὰ κι' ἔσκαγες στὰ γέλια. Ἡ σχολαστικὴ φιλενάδα τῆς ἀδελφῆς μου εἶχε βαλθεῖ νὰ σὲ διορθῶσει: «Κανατὰ, Ρόη! – «Κεατὰ», ἐπέμενες ἐσὺ, καὶ δώστου νὰ ἐπαναλαμβάνεις μὲ πείσμα «κεατὰ, κεατὰ». Κι' ὅταν ὕστερα πῆγες μὲ τὴ Λουκία, τὴ συνομίληκὴ σου κόρη τῆς ἀδελφῆς μου, γύρισες τρεχτὸς καὶ εἶπες ἐκθαμβὸς στὴ μαμμὰ σου:

– Μαμμὰ, μαμμὰ, ἡ Λουκία κατουρᾶ καθιστῆ. Δὲν ἔχει πιπί; Γιατὶ δὲν κατουρᾶ ὄρθια σάν κι' ἐμένα; Ἄ τὴν καὶ μὲν, ἔτσι ὁμορφὴ καὶ νὰ μὴν ἔχει πιπί!»

Κι' ἡ μικρὴ τὸν κεραυνοβόλησε μ' ἓνα αὐστηρὸ βλέμμα: «Σώπα ἀνόητε Ρόη.»

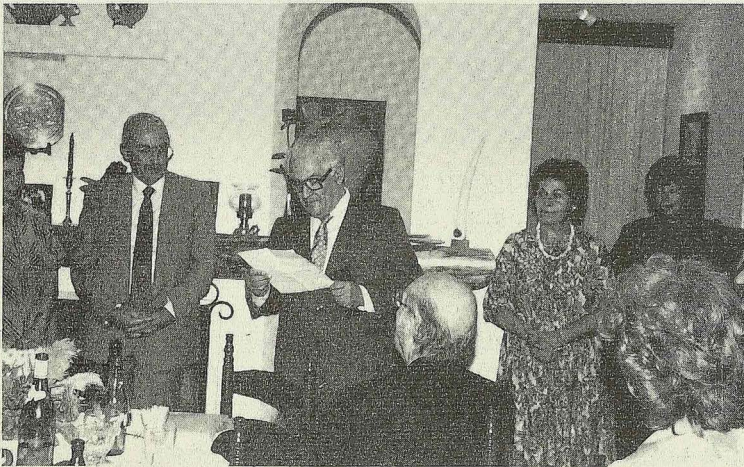
Μὰ νά! ἡ διπλανὴ πόρτα ἀνοίγει. Σιγαλά, ἀνάλαφρα βήματα, σὰν καλαμὰ πού τὴ δέρνει ὁ ἄνεμος, ἀνάερη, χλωμή, μὲ σκοῦρο σκέττο φόρεμα, μπαίνει μέσα ἡ κυρία Λυσάνδρου. Τί ἀλλαγὴ Θεέ μου! Πῶς ἔγινε τὸ καλοσγυρισμένο πλάσμα, αὐτὴ ἡ κυρία ἢ πάντα εὐπαρουσίαστη, καλοντυμένη, καλοχτενισμένη! Μιὰ αἰχμὴ ὑποψίας μὲ διαπέρασε. Μὰ ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει στὰ μάτια τῆς τὴν ἴδια ὁμορφιά, μόνο πού τᾶχει βουρκώσει μιὰ ἀνεπαίσθητη θλίψη. Καὶ τὸ εὐγενικὸ μειδίαμα μοιάζει σὰν νὰ σταλάζει μιὰ ἄμετρη ἀπογοήτευση, ἓνας πόνος πλημμυρίζει τὰ ἀριστοκρατικὰ τῆς χαρακτηριστικὰ. Ἡ φωνὴ τῆς βγαίνει σιγανή, κουρασμένη, ἀπόμακρη, σὰν ἀπὸ τὸ βυθὸ τῆς ὀδύνης. Μιὰ τρομερὴ προαίσθηση μοῦ δαγκώνει τὰ σπλάχνα καὶ μοῦ φέρνει ἓνα ἀκαθόριστο λίγωμα. Θεέ μου!

– ὦ καλέ μας φίλε, πόσο χαίρομαι πού σέ ξαναβλέπω. Πόσο θὰ χαιρότανε καὶ ὁ Ρόης μου νὰ σέ δεῖ. Μὰ θὰ γυρίσει γρήγορα, ὅπου νᾶναι θὰ φτάσει ἀπὸ τὸ ταξίδι, δὲ μπορεῖ νὰ ἀργήσει πιὸ πολὺ ὁ γιόκας μου, τὸ γιοῦδι μου, ὁ Ρόης μου, ὁ καλός μου, ναι πρέπει πιά νὰ γυρίσει, ἔχω κουραστεῖ, μὰ θὰ τὸν περιμένω, τὸ μονάκριβό μου, περιμένω, περιμένω...

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ μπῆκε μέσα ὁ κ. Λυσάνδρου κι' ἄκουσε τὸν τραγικὸ μολόγο.

– Εἶναι «ἀγνοούμενος» μοῦ ψιθύρισε μὲ ραγισμένη φωνή.

Δὲν ἄντεχα πιά. Τὰ μάτια μου βουρκώσανε, ἡ ὄψη μου θόλωσε, μαύρη καὶ πικρὴ σὰν τὴ ματωμένη πραγματικότητά. Τὸ δράμα μοῦ εἶχε ἀποκαλυφθεῖ. Ἡ ἀγαπημένο παιδί, ἄμοιρε μικρὸ καλέ μου φίλε, σὲ ποιὲς χαράδρες ἔχει μαρανθεῖ τὸ ἄνθος τῆς νεότητός σου; Ποῦ ρέψανε τὰ ὠραία σγουρὰ μαλιά σου; Ποῦ ράγισε τὸ ἀστέρι τῆς ματιᾶς σου;

Σὲ συγκέντρωση στὸν Ψευδᾶ γιὰ τὸν Ξ. Λυσιώτη

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΓΝΩΜΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΞΑΝΘΟ ΛΥΣΙΩΤΗ

Οί γενικοί χαρακτηρισμοί για τόν ποιητή Ξάνθο Λυσιώτη, πού προσπαθῶ νά κωδικοποιήσω πιό κάτω, ἀνθολογοῦνται κυρίως ἀπό ἐπί μέρους κριτικές, χωρίς νά ἀναφέρομαι καί στήν κρίση γιά τήν εἰδική ποιητική συλλογή ὅπου αὐτὲς ὑπάρχουν. Σημειῶνω πὼς ὁ Γιώργος Λυσιώτης, ὁ Θεοκλῆς Κουγιάλης καί ὁ Κώστας Προυσηῆς κατέχουν μεγάλο μέρος στό κριτικό λόγο γιά τόν Λυσιώτη, τόσο σέ γενικούς χαρακτηρισμούς ὅσο καί εἰδικώτερα γιά περισσότερα βιβλία. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ πιό ἐνθουσιαστικός εἶναι ὁ Γιώργος Λυσιώτης (καμμιὰ συγγένεια μὲ τόν ποιητὴ) καί ὁ συστηματικός μὲ διαλέξεις ἢ προλογικούς λόγους ὁ Θεοκλῆς Κουγιάλης (δὲν ἀνήκει στήν ἴδια λογοτεχνική ἐταιρεία). Πολὺ λίγα ἀποσπάσματα ἀπὸ εἰδικὲς ἐργασίες, ἱστορικῆς κυρίως φύσεως, ἔχουν ἀνθολογηθεῖ ἐδῶ.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ἐνας ὕμνος στὴ λευτεριά εἶναι ἡ συλλογή του, πού μᾶς φέρνει τὴν ἀπήχηση τῆς κλασικῆς Ἑλλάδας. Στίχος πού ρέει ἀβίαστα, μεγαλοπρεπῆς στὴ λυρική του ὀξύτητα, συμπυκνώνει τὲς ἐννοιες μέσα στὴν ἀπόσταξη τοῦ γνήσιου ποιητικοῦ λόγου μὲ τέτοια πλαστική εὐλυγισία καί τόσο συνδυασμὸ ἀποχρώσεων στὴ διακύμανση τῶν συναισθημάτων, πού δίκαια ἐπιβάλλει τὸν κ. Λυσιώτη σὰν ἓνα ἀπ' τοὺς λυρικώτερους ποιητὲς τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς ποίησης, καί σὰν τὸν Ἐθνικὸ βάρδο τῆς σύγχρονης Κύπρου.

ΓΕΩΡΓ. ΛΥΣΙΩΤΗΣ
Ἐφημερὶς «Ἔθνος»
17 Ὀκτωβρ. 1959.

Ἡ ποίηση τοῦ Λυσιώτη εἶναι χαρακτηριστικὴ γιά τὴν πρωτότυπη καὶ ἀστραφτερὴ εἰκόνα. Δέσμες εἰκόνων μέσα στοὺς στίχους του, δημιουργοῦν μιὰ ἐνορχήστρωση ζωγραφικῆς πανδαισίας, πού ὑποχρεώνουν τὸν ἀναγνώστη νά σταμάτησι τὴν ἀνάγνωσι σὲ κάθε ποίημα καί νά χαρεῖ τοῦτο τὸ παιγνίδι τους.

ΔΗΜ. ΖΑΔΕΣ
Ἐφημερὶς «Χρονογράφος»
2 Αὐγ. 1971.

Κάθε φορὰ πού διαβάζω ποίηση τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη, βρίσκομαι μπροστὰ σ' ἓνα καινούργιο ξάφνιασμα. Ὁ κόσμος του εἶναι τόσο πολύπτυχος, τόσο συνθετικός, ὥστε νά ἀποκαλύπτεται πάντα μιὰ νέα πτυχὴ, ἱκανὴ νά σοῦ δώσει στήν αἰσθητικὴ πληρότητα καί τὴν λύτρωση. Πάντα ἓνα ποιητικὸ

εὔρημα σὲ θέτει μπροστά σ' ἓνα αἰσθητικό δεδομένο, πίσω ἀπὸ τὸ ὁποῖο συμπυκνώνεται ὁλόκληρος ὁ κόσμος τοῦ ποιητῆ. Κι' ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι τόσο πλατὺς, ὥστε ν' ἀγκαλιάζει μέσα σὲ μιὰ συμπαντική ἐνότητα τὰ ἀόρατα σύνορα τῶν οὐρανῶν: «ᾧ ἄς ἦταν νὰ πλατύνω ἐντὸς μου τὰ σύνορα τῶν οὐρανῶν».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ
Ἐφημερίδα «Ἐλευθερία»
Λεωσσία, 3 Νοεμβρ. 1971

Σφίγγω θερμὰ τὸ χέρι τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη ποὺ χάραξε τοὺς ἀπαράμιλλους αὐτοὺς – κι ὄλους τοὺς ἄλλους στὸ βιβλίο του – στίχους, τοὺς κλασσικοὺς στὴν ἀπλότητά τους ἀλλὰ καὶ ρομαντικοὺς στὸ συγκρατημένο πάθος τους.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ
Ἐφημερίδα «Σημερινή», 15. 5.1977

Ὁ Ξάνθος Λυσιώτης εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λυρικώτερους ποιητὲς σ' ὅλο τὸν Ἑλληνικὸ χῶρο. Κάθε του ποιητικὴ συλλογὴ εἶναι μιὰ πανδαισία μουσικῆς ἠχογραφίας καὶ ζωγραφικῆς ἀπεικόνισης. Καὶ σ' ὅλα αὐτὰ κυριαρχεῖ ἓνας συναισθηματικὸς κόσμος ἐκλεπτυσμένης ὕψης, μιὰ ἀπέραντη ψυχικὴ εὐαισθησία, ποὺ μᾶς καθηλώνει σὲ μιὰ ποιητικὴ πολιτεία ξεχωριστὴ μὲ τὰ δικά της γνωρίσματα, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ δοῦμε ἀνάγλυφα τὰ σημάδια μιᾶς ποιητικῆς προσωπικότητας – τῆς προσωπικότητας τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ
Ἐφημερίδα «Φιλελεύθερος», 24. 3. 1977

Ὁ Λυσιώτης εἶναι εὐκόλος ποιητὴς μαζὶ καὶ δύσκολος. Ὄντας ἀποκλειστικὰ ἀπολλώνιος ποιητὴς, σ' ἀντίθεση πρὸς τὸ διονυσιακός, δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι καταχτιέται εὐκόλα. Ἡ ποίησή του ὁμως λειτουργεῖ σὲ δυὸ ἐπίπεδα. Στὸ πρῶτο βρίσκεται ὁ μῦθος, ἡ ἱστορία, τὸ σκηνικό, ἡ μουσικότητα τοῦ λόγου καὶ ἡ μαγεία τῶν λέξεων. Στὸ δεύτερο ἐπίπεδο βρίσκονται οἱ προεκτάσεις, οἱ συμβολισμοί, ὁ μυστικὸς χῶρος. Κι εἶναι σ' αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο ποὺ ἀρχίζει ὁ μελετητὴς νὰ δοκιμάζεται. Στὴ μελέτη μου αὐτῆ, κυρίες καὶ κύριοι, καταπιάσθηκα κυρίως μὲ τὸ Λυσιώτη τοῦ πρώτου ἐπιπέδου. Γιὰ ν' ἀποκαλυφθεῖ μπροστά στὰ θνητὰ μας μάτια ὁ Λυσιώτης τοῦ δευτέρου ἐπιπέδου, θὰ χρειαστεῖ μιὰ ἐπιστημονικὴ προσέγγιση τοῦ ἔργου του καὶ ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ τὸ ἀναλάβει κάποιος ἀξιότερος καὶ ικανότερος ἀπὸ ἐμένα.

ΘΕΟΚΛΗΣ ΚΟΥΓΙΑΛΗΣ
Ὁμιλία στὸ Δημητρίεο Πολιτιστικὸ Κέντρο Λάρνακας

Ἄρκετοὶ στίχοι του, ὁμως, σὲ βγάζουν ἀπ' τὴν πλάνη αὐτὴ. Φανερώνουν μιὰ ποιητικὴ ὑπαρξὴ ἐρωτικὰ ἐλκυόμενη ἀπὸ τὸ παράλογο θαυμαστὸ τῆς ζωῆς, ἀπ' τὸ ἀνεπανάληπτο θαῦμα τῆς, ἀπ' τὴ μοναδικότητα τῆς χαρᾶς καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὀδύνης. Ἄπ' τὴν ἔκφραση τῆς δυσκολίας γιὰ τὴν ἀπαγκίστρωση, πείθεσαι γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῆς ἀγωνίας τοῦ ποιητῆ καὶ γιὰ τὴν ποιότητα τῆς λυρικῆς δόνησής του.

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
«Νέα Ἑστία», 15.6.1982

Ἡ ποίηση εἶναι δύσκολη τέχνη. Ὁ Ξάνθος Λυσιώτης τὴν κατέχει κατὰ βάθος καὶ εὐλογημένα ὡς εἶναι τὰ Κυπριακὰ γράμματα ποὺ ἔχουν μιὰ φωνὴ σὰν τὴ δική του.

GASTON-HENRY AUFRERE
Γαλλία, Ἑφημερίς «ΑΓΩΝ»

Τὴν πεμπτουσία τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου, ποὺ εἶναι: εὐγένεια καὶ ὁμορφιά, ἀπλή σοφία, πίστη καὶ ἀγάπη στὴν Πατρίδα, μουσικὸς λόγος ἐναρμονισμένος πρὸς τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς.

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΣΗΣ
«Φιλελεύθερος» 16.11.84

Ἡ χάρη τῆς Δημοτικῆς ποίησης, τὸ ψυχικὸ βάθος καὶ ἡ ἐκστατικὴ μαγεία τῶν λεκτικῶν ἀποχρώσεων καὶ παρθενικῶν εἰκόνων μᾶς δίνουν ἓνα ποιητικὸ διαμάντι κοντὰ στὰ τόσα ἄλλα ποὺ μᾶς ἔχει δώσει πάνω ἀπὸ μισὸ αἰῶνα ὁ κ. Ξάνθος Λυσιώτης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ
«Φιλελεύθερος» 4. 12. 1984

Ανεξάντλητος, ἀκάματος, ἀγέραστος, εἶναι ὁ λυρικός ποιητὴς τῆς Κύπρου Ξάνθος Λυσιώτης ποὺ ἔχει δώσει μιὰ λαμπρὴ προσφορὰ στα Ἑλληνικὰ Γράμματα με τόσα ἀξιόλογα λογοτεχνικὰ βιβλία του, ἰδίως ποιητικὲς συλλογές.

Κ. Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
«Ἡμέρα» Πατρῶν, 13. 12. 84

Μια μελέτη πάνω στην ποίηση του Ξάνθου Λυσιώτη θα ἦταν ἀναπόφευκτα μιὰ μελέτη σχετικὴ με τὸ φῶς, τὴν ἀγάπη, τὴν ὁμορφιά, τὴν ἀρμονία καὶ τὴν αισιόδοξη ἀντίκρουση τῆς ζωῆς. Ἡ ποίησή του μοιάζει με λυρικὸ ἀπλωμα τῆς ψυχῆς στον ἥλιο, μοιάζει με πορεία στο χῶρο τῆς ἀγγελικῆς ἀθωότητας ὅπου τὸ φῶς διαπερνά τὴν ὕλη ἀφαιρώντας τῆς κάθε ἴχνος σκιάς. Ὁ δρόμος ποὺ ἀκολουθεῖ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς ποιητὴς τὸν φέρνει σε μιὰ ἀδελφικὴ συνάφεια με τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, ποὺ τὰ δέχεται ὅπως εἶναι, τὰ ἀγαπᾷ ὅπως τοῦ ἀποκαλύπτονται μέσα του καὶ τὰ ἐπιστρέφει ἀφοῦ τὰ ντύσει

με τη γοητεία της αθανασίας, δείγμα πως η ανθρώπινη ψυχή είναι αγέραστη και αθάνατη.

Η ποίηση του Λυσιώτη αρχίζει από εκεί που την τελευταία λέξη δεν την έχει το σκοτάδι. Στο ένα άκρο βρίσκεται το φως το φυσικό που ταυτίζεται με τον κόσμο της φθοράς και στο άλλο άκρο βρίσκεται το φως το άκτιστο που ταυτίζεται με το αχανές σύμπαν, με τον ίδιο το Θεό.

Ύστερα από μια πολύχρονη θητεία στην ποίηση ο Λυσιώτης έχει επιτύχει να δει κατάματα το φως. Και τα ποιήματά του είναι σταλαγματιές φωτός, που έχουν διατρέξει ως την έσχατη άκρη και τώρα επιστρέφουν εκεί που ξεκίνησαν γεμάτα λευκότητα και αθωότητα, χωρίς υλικό βάρος. Γι' αυτό και ανυποψίαστα διαφεύγουν μέσα από την ψυχή και το νου μας, σαν περιστέφια ή γλάροι που έχουν μετατρέψει το πέταγμα σε δημιουργικό ταξίδι, σε πραγματικότητα που αναστρέφεται. Και το πόντισμα προς τον πυθμένα ή το ανέβασμα προς τα ουράνια, η κάθοδος και η άνοδος, το προς τα μέσα και το προς τα έξω συμπλέκονται και αλληλοαναιρούνται και στην πλάστιγγα ισοζυγίζουν το υλικό σύμπαν με μια και μόνη ανθρώπινη ψυχή.

Αλλά ας έρθουμε να δούμε από πιο κοντά την ποίηση του Λυσιώτη. Με όλους τους κινδύνους που εμπεριέχει κάθε παραλληλισμός, τολμώ να παρομοιάσω την ποίησή του με μια λεωφόρο, που στο ένα άκρο βρίσκεται η καρδιά του, κάπου στο μέσο βρίσκεται ο λαός του και στο άλλο άκρο βρίσκεται ο κόσμος και σε προέκταση το σύμπαν. Με βάση την παρομοίωση αυτή θα μπορούσα να χωρίσω το ποιητικό του έργο σε τρεις ομάδες: α) Την προσωπική ποίηση, β) Την εθνική ποίηση και γ) Την συμπαντική ποίηση.

ΘΕΟΚΛΗΣ ΚΟΥΓΙΑΛΗΣ
Συγκομιδή γ', 1987 Γ. 16

Ο Ξάνθος Λυσιώτης είναι ένας από τους πιο μεγάλους Εθνικούς τους ποιητές και δικαιούται να έχει την αναγνώριση και ευγνωμοσύνη τους.

GASTON HENRY- AUFRERE
Δουγκέρκη, Γαλλία 15. 2. 1984

Ο Ξάνθος Λυσιώτης λυτρώνει πραγματικά μέσα στη ποίηση. Η ποίηση γι' αυτόν δεν είναι θεωρία μονάχα, και παιγνίδι του Λόγου. Είναι βίωμα στα πάθη της ύπαρξής του. Είναι τρόπος και στάση απέναντι σ' αυτό που λέμε Ζωή.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ
«Αγών» 11. 1. 1985

Με το καινούργιο του αυτό ποιητικό βιβλίο ο Ξάνθος Λυσιώτης προσθέτει μαν ακόμη αρμονική ψηφίδα στο εκτενές ψηφιδωτό του λογοτεχνικού του έργου, που το απεργάζεται πάνω από μισόν αιώνα τώρα.

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ
Δεκέμβριος 1984

Η ομορφιά και η αγάπη διαχέονται μέσα στη δομή και την τεχνική των στίχων του κ. Ξάνθου Λυσιώτη.

ΦΩΤΗΣ ΤΡΙΑΡΧΗΣ
Περιοδικό «Βορειοελλαδικά» Τεύχος 41
Μάρτης 1985

Γενικά η ποίηση του Ξάνθου Λυσιώτη εξασκεί ένα είδος μαγείας πάνω στον αναγνώστη, μιας μαγείας που προέρχεται από τον αρμονικό συνδυασμό του λόγου και της μουσικής, των νοημάτων και της εσωτερικής καλοπροαίρετης διάθεσης. Στην «Ωδή Αναστάσιμη» ο συνδυασμός αυτός γίνεται χαρμόσυνη πηγή μεταφυσικής έξαρσης και ουράνιας ευφροσύνης.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ
«Φιλελευθέρως» 11. 3. 1985

Συνεχίζοντας την ποιητική του δημιουργία, ο Ξάνθος Λυσιώτης μας πείθει πως ο ποιητής, ο δημιουργός που έχει ακόμη να πει το λόγο του δεν γερνά. Κι ο λόγος αυτός αληθεύει, γιατί ύστερα από 27 ποιητικές συλλογές, τέσσερα πεζογραφήματα, δίνει ο κ. Λυσιώτης ακόμα την ψυχή του για να διδάξει πως η ποίηση μέσα σ' ολόκληρη τη δημιουργία είναι δύναμη ακαταμάχητη, βρυσομάνα, ρέει στο αίμα του δημιουργού και θα ρέει στο αίμα του αναγνώστη και πέρα από το σαρκικό θάνατο του ποιητή, ζώντας πια το έργο του τη δική του ζωή, αιώνιο μήνυμα ανθρώπου που πολύ αγάπησε τον άνθρωπο. Ό,τι είχαμε διαπιστώσει και άλλοτε, πιστεύουμε πως όχι μόνο η καθημερινότητα γίνεται τέχνη στα χέρια του Λυσιώτη, αλλά και η ιστορία γιατί η εισβολή της φαντασίας, ως πρωταρχική ώθηση οδηγεί τη σκέψη του ως την τελείωση. Η καθημερινότητα λαμπικά καθαιρείται από τα περιττά αφού ο ποιητής, πλάστης ξεχωρίζει από αυτή την καθημερινότητα ό,τι πολύ αγάπησε και θα αγαπήσει με τη σειρά του ο αναγνώστης.

Γ. Μ. ΠΟΛΙΤΑΡΧΗΣ
«Παρισιαϊκή Ηχώ», 20. 1. 1986

Ο κ. Ξάνθος Λυσιώτης ο γλυκός αυτός ποιητής της Κύπρου μας, διατηρεί σε ηλικία 88 ετών μια φοβερή διαύγεια πνεύματος και μια ασίγαστη διάθεση ποιητικής δημιουργίας.

ΦΩΤΗΣ ΤΡΙΑΡΧΗΣ
«Δραμινή» 13. 4. 1986

.....αλλά σε μια νέα αρχή. Που όταν έχει εμβιωθεί συντηρεί την πίστη και διώχνει την απαισιοδοξία. Δεν ξέρουμε τί τελικά θα πει η μικρή ή μεγάλη ιστορία για την ποίηση του Ξ. Λυσιώτη. Αυτό που ξέρουμε είναι ότι μένει ένας αληθινός, ένας γνήσιος ποιητής, που δεν κρύβει, ποτέ, την εσωτερική του αγωνία: του χώρου, του χρόνου και του ατομικού του κόσμου.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ
«Φιλελευθέρως», 24. 12. 1986

Ο λυρικότερος ποιητής της σημερινής Κύπρου, ο Ξάνθος Λυσιώτης μας χάρισε ακόμα ένα βιβλίο γεμάτο από όμορφες στιγμές της πλούσιας ποιητικής του φλέβας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΡΙΑΔΗΣ
«Ευβοϊκός Χρόνος» 24. 1. 1986

Τὰ θέματα στην ποίηση τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη, πού εἶναι καθαρά λυρικός ποιητής, ἀπόλυτα δεμένος μέ τὸ συναίσθημα καί ὄχι μέ τίς λογικές τοῦ ἐργαστηρίου, κινούνται ἀνάμεσα στὰ πολὺ προσωπικά του ἀτυχήματα – κάποιιο θάνατοι δικῶν του – καί στὰ παθήματα πού πλήξανε σχεδὸν ἀθεράπευτα τὸ νησί μας. Ἡ πατρίδα Κύπρος στίς διάφορες φάσεις τῆς ἱστορίας της κρατᾷ ἕνα μεγάλο μέρος τῆς θεματογραφίας του, ἀπὸ τὸ ἱστορικό ὑπόβαθρο τοῦ νησιοῦ ὡς τὸν ἔπαινο τῆς παλληκαριάς κατὰ τὴν περίοδο 1955-1959 ὡς τὴν πίκρα τῶν χαμένων ἐδαφῶν καί τῶν σκοτωμένων κατὰ τὴν ξένη εἰσβολή συμπατριωτῶν μας μέ ἐπίκεντρο τὴν ἐλλήνισσα λευτεριά. Ἀλλὰ καί ἐντυπώσεις ἀπὸ ταξίδια καί τοπία, μέ πολλή φυσική ὁμορφιά – καί πότε λείπει ἡ ὁμορφιά ἀπὸ τῆ φύση – ἐνδιαφέρουν τὸν ποιητῆ. Δὲν ἀποφεύγει τὸν λίγο φιλοσοφικό στοχασμὸ σὲ μερικά θέματά του, πού τὸ ἀπαιτοῦν κι' ὄλας, σὰν τίς προσευχές του, εἰδικὰ στὴν ἀναμονὴ τῶν ἀγύριστῶν μας ταξιδιωτῶν. Προσωπικά θεωρῶ κορύφωμα στὴν ποίηση τοῦ Λυσιώτη τὰ νοσταλγικά ποιήματα τῆς προχωρημένης ἡλικίας μέ τὸ βαθὺ θρησκευτικὸ συναίσθημά τους, τὰ ὁποῖα γεμίζουν ἀπὸ ἀναμνήσεις τῶν καλῶν ὥρῶν τῆς ζωῆς καί τῆς ἀγάπης.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
«Ἐξὶ Κύπριοι Ποιητές» 1985

Στὸ ἔργο τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη κλείνεται λυρικά ἕνας ὁλόκληρος κόσμος εὐαισθησίας, μέ τίς πίκρες, τίς ἀντιφάσεις καί τὰ ὄνειρα τῆς ζωῆς. Πότε νοσταλγικός, χαρούμενος καί ἀνέμελος καί πότε μελαγχολικός, μπροστὰ στὴ φθορὰ καί τὸ τέλος, παραμένει πάντοτε ἐραστής τῆς γῆς τοῦ Κύπρου καί τῶν ἀγῶνων γιὰ ἐλευθερία τοῦ τόπου. Τὸ ὕφος καί ἡ τεχνοτροπία βασικά τοῦ ποιητῆ βρίσκονται στὸ κλίμα τοῦ παραδοσιακοῦ κλασσικοῦ καί ρομαντικοῦ λυρισμοῦ. Μετὰ τὸ 1960 ὁ Ξ. Λυσιώτης φεύγει κάπως ἀπὸ τὰ παραδοσιακά ποιητικά σχήματα καί ἀναζητεῖ πιὸ σύγχρονες τεχνοτροπίες καί σύμβολα. Ἡ πιστὴ συνέπειά του στὴ μουσικότητα τοῦ λόγου καί τοῦ στίχου χαρακτηρίζει ὁλόκληρο τὸ ἔργο του, πού εἶναι ἐπίσης διάχυτο ἀπὸ εἰκονοπλαστικὴ δύναμη, ὠραιοπάθεια καί εἰκονολατρία. Ὁ ποιητής στάθηκε ἄνθρωπος τοῦ μέτρου. Κι' ὅταν γράφει στὸν ἐλεύθερο στίχο, ὁ δεκαπεντασύλλαβος, πού γιὰ χρόνια τὸν συντρόφευε, βρίσκει τρόπο νὰ ἐκδηλωθεῖ.

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΩΑΝΝΙΔΗΣ
Ἱστορία τῆς Νεώτερης Κυπριακῆς Λογοτεχνίας, 1986

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΞΑΝΘΟ ΛΥΣΙΩΤΗ

Ποιητή
της Καλοσύνης και της Ομορφιάς
λουλούδια της ψυχής σου φέρνω,
δώρα για την Αγάπη σου,
τόσο πλατιά, για τους Ανθρώπους,
το Απιδάκι σου και για την Κύπρο.

ΕΛΕΝΗ

Ελένη,
δεν ξέρω, γιατί ταξιδεύεις
μέσα μου, τόσους αιώνες
αβάσταχτος, καημός, τραγούδι,
ανάμνηση
Φως, Σκοτάδι.
Ελένη, έζησες στο Σκάμανδρο
τη Φθορά και την Ύβρη
κι όμως άνθισες σαν κυκλάμινο,
ρόδο το αμάραντο,
άσπρη μαργαρίτα
στο χωράφι του Έρωτα.
Έζησες στην Αίγυπτο
πιστή γυναίκα του Μενέλαου.
Και στην Τροία;
Στην Τροία, ένα είδωλο λέει
ο ποιητής
ένα αδειανό πουκάμισο Ελένης.
Πως είναι δυνατό;
Κι όμως δεν έχω λόγους
να μην πιστεύω τον ποιητή.

Ελένη,
σε τραγουδώ
κι η Αμμόχωστος είναι σπαρμένη
απ' τ' όνομά σου
και τα κρινοδάχτυλά σου
λάμπουν στον ήλιο μαργαριτάρια
της θύμησης.
Ελένη, τι καρτερείς;
Έλα, σε περιμένω τις ώρες
της ατέλειωτης νύχτας
να μου μιλήσεις.
Πρέπει επιτέλους να πεις
την αλήθεια,
γι' αυτούς που γυρεύουν
στο Σκάμανδρο
τα κουφάρια των συγγενών τους,
των φίλων που χάθηκαν άδικα
για σένα.

ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΣΤΟΝ ΞΑΝΘΟ ΛΥΣΙΩΤΗ

Χρόνος έκτος
 κι η ορφάνια
 βαραίνει την ψυχή
 κι η ανάμνηση
 μαχαιρώνει τη μνήμη.

Κάθε Οκτώβρης
 πορεία ευλάβειας
 του νου και της ψυχής
 στ' Αππιδάκι.

Πορεία και σύναξη
 αγάπης
 στο Ψευδά.

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ-ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ό Ρένος Ξ. Λυσιώτης κόβει την τούρτα τῶν γενεθλίων τοῦ αείμνηστου ποιητῆ.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΜΟΝΤΗ

Προσφιλής μνήμη Ξάνθου Λυσιώτη,
του ποιητή, του ανθρώπου, του φίλου

ΣΗΜΑΙΕΣ

Σὲ στιγμὲς ὁμολογίας
ὅταν δὲν τίς ἐξάπτη ὁ ἄνεμος,
ὅταν δὲν τοὺς φουσκώνη τὰ μυαλά ὁ ἄνεμος
καὶ συρρικνώνονται
καὶ σκύβουν τὸ κεφάλι.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Ἔτσι ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ «ἄλφα»
θᾶχη, δυστυχῶς, καὶ στὴν Ἐγκυκλοπαίδειά τους
μιά πρώτη θέση.

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ

Μὲ μισὸ μάτι τὴν κυτάζει,
μὲ τὸ τσιγκέλι νὰ τοῦ βγάνη ἓνα μισόλογο,
μὲ τὸ τσιγκέλι νὰ τοῦ βγάνη ἓνα «ναί».

ΓΙΑ ΤΑ ΤΡΕΛΛΑ ΞΕΛΑΡΥΤΤΙΣΜΑΤΑ
ΕΝΟΣ ΠΟΥΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΜΥΓΔΑΛΙΑ

Τόση χαρὰ ποῦ νὰ τὴ βρῆ ὁ ἄνθρωπος!

Ο ΧΑΡΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΙΗΤΕΣ

Ἄργοῦμε, Κύριε, καθυστεροῦμε
καὶ δὲν βρίσκω παρὰ ἄδεια περιβλήματα
πεταλούδων ποῦφυγαν.

Η ΠΟΙΗΣΗ ΚΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Τὴν τελευταία στιγμή ποὺ θάφευγε ἀπ' τὸν Παράδεισο
τὸν λυπήθηκε ὁ Θεός καὶ τὸν φώναξε:
– Ἄκου, πάρ' τὴν κι' αὐτὴ μαζί σου.

ΣΤΙΓΜΕΣ

α'

Έγώ σ'ας λέω πώς σκόπιμα
 επενδύουν τις πολυκατοικίες με μάρμαρο
 να μην είν' εύκολο πιά
 να γράφουμε τὰ συνθήματά μας,
 ν'αν εύκολο πιά να τὰ σβήνουν.

β'

Έχεις προσέξει, Κύριε,
 τὸ θλιμμένο βλέμμα ἐκείνου τοῦ ἀνάπηρου κοριτσιοῦ,
 τ'ὄχεις προσέξει καλά;

γ'

Δυστυχῶς τὸ στομάχι
 δὲν καταλαβαίνει ἀπὸ ποίηση
 κ' ἐπιμένει στὸ σγουρόμαλλο ἀρνάκι.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

Ἀπὸ τὶς τελευταῖες ὥρες τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ. Τιμὰ φίλους του.

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ

ΕΠΕΛΑΣΗ

*Ἡ ἐπέλαση τῆς ὁμορφιάς σου σ' ὀλόκληρη τὴν Πλάση
εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἐκθρόνιση τῆς Ἄνοιξης,
καὶ τὴν παραχώρηση τοῦ θρόνου
σ' ἐσένα τὴν ἀσύγκριτη!*

ΤΗΝ ΩΡΑ...

*Τὴν ὥρα πού ἓνα ἀνθάκι ἀπὸ φούλι
στόλιζε μυρωμένο τὸ ἀριστούργημα
τοῦ στήθους σου,
ὁ Ἀποσπερίτης ἀνάγγελλε τὴ διδυμοποίησή του
μ' ἐσένα τὴ χιλιάρικη!*

ΠΡΟΣΚΥΝΩ...

*Προσκυνῶ τὴν ὁμορφιά σου,
προσκυνῶ τὶς ἀρετές σου,
προσκυνῶ τὶς χάρες σου.
Καὶ ποιὸς θὰ μ' ἐμποδίσει νὰ προσκυνήσω ἀκόμα
καὶ τὸ χῶμα
πού πατᾶς;*

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΜΠΟΥΛΙΔΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΞΑΝΘΟ ΛΥΣΙΩΤΗ

*Τῶν ἤχων ἐραστή Τροπαιοφόρε
τῶν ἐθνικῶν μας ἀρετῶν γεωργέ
ἀπόδημε σέ πανελλήνιους οὐρανοὺς
Ξάνθε Λυσιώτη Χαῖρε.*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Πνευματικὴ Κύπρος, χρονιὰ ΚΖ' ἀρ. 321-324 Σεπτ.-Δεκ. 1987

ΠΕΝΤΕ ΑΚΤΙΣΤΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ
ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ

ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Στις έφταπάρθενες στιγμές τής προσευχής
με ΚΕΦΑΛΑΙΑ προφέρω τ' όνομά σου,
μικρή άφροδίτη τών καιρών τής έφηβείας.
Ήσουν μοναχικό λουλούδι σ' ένα βάζο άρχαϊκό,
μιά σύντομη σφραγίδα άθανασίας·
κι' έμεινες κόκκινη στιγμή στην προσευχή με τούς άγγέλους
νά δίνεις μέσ στην πίκρα τών καιρών
ένα φιλι με τ' όραμα του Άπρίλη.

ΔΙΑΘΗΚΗ

Τή φύση μεταγράφει ό ποιητής
σε φωτεινά τετράδια,
άντλει τ'ό μέσα κόσμο μας με τά φωνήεντα
και καταγράφει τό ρυθμό τους
προπάντων πλέκει τ'ά ποτάμια τής ψυχής
με τούς κορυδαλλούς τής φύσης,
κάνει μιά ζύμη με χριστόψωμα
για τά μεγάλα μάτια τών ανθρώπων
και τά περνά στη διαθήκη
για τίς μελλούμενες γενιές
μιά πράξη αντίκρια σαν τούς πλάτανους
στά έλληνικά τοπία.

ΚΑΙ ΞΑΦΝΙΚΑ

Τίς προδομένες νύχτες συλλογίζομαι,
τ' άστέρια, χαμομήλια στόν άγρό,
νά περπατάς μ' ένα πικρό πονκάμισο
και μ' ένα πικρολέμονο στά χείλη,
νά καταγράφεις τά θλιμένα μάτια τών παλιών σου ήμερών...
Και ξαφνικά νά ξεπροβάλλει τ' άργυρό του πρόσωπο
του Αυγούστου τό φεγγάρι και νά σβήνει σαν τόν σπόγγο
τά γράμματα άπ' τόν πίνακα, τά χαμομήλια άστέρια,
μιάν εύλογη νά παίρνεις στάση
και νά διαλύσαι μέσ στ' άσήμ...!

ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΗΛΙΟ

Ὁ ξένος χρόνος λεηλατεῖ τὸ χρῶμα μας,
μπήκε στὸ ἀλφάβητό μας,
συμπίεσε τὸ δικό μας μῦθο στὴ γωνία τοῦ στήθους μας.
Καὶ τώρα πῶς θὰ ἐπισκεφθῶ τὸ χρόνο
στὸν πρῶτο του ἥλιο
στὴ λευτεριά;

ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΜΝΗΜΗ

Ἄξιζει νὰ ξεχάσουμε γιὰ λίγο
τοὺς πεθαμένους οὐρανοὺς
νὰ πάμε πίσω στῶν δεκάξι μας Μαῖων
τις ἄσπρες πεταλοῦδες,
στὰ καλοκαίρια τὰ εὐπαθῆ
μὲ τὴν κοντὴ τους φούστα
στῶν δειλινῶν τὸ μέλι
ποὺ τὸ ἄσωτεύει ὁ Θεός.
Ἡ μνήμη ξαστερώνει τὴ βραδυνά
καὶ φέρνει τὸ ἄκτιστο λυχνάρι
καὶ λουλουδίξεις...!

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Στὰ γενέθλια τοῦ Ἐάνθου Λυσιώτη, 1985.

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ

Ὁ ποιητής Ξάνθος Λυσιώτης, γεννήθηκε στις 6 Ὀκτωβρίου 1898. Ἄρκετά χρόνια πρὶν τὴν ἀποδημία του στὸς ἑλληνικοὺς οὐρανούς τῆς Κύπρου, συνήθιζε νὰ καλεῖ μιὰ ομάδα λογοτεχνῶν στὸ σπίτι του στὴ Λευκωσία τὴ μέρα τῶν γενεθλίων του, χωρὶς νὰ δηλώνει τὸν ἐπετειακὸ χαρακτήρα τῆς φιλικῆς αὐτῆς συνάντησης. Ἀργότερα στὸ ἐξοχικὸ του, στὸν Ψευδᾶ, ὅπου ἡ πολλὴ ποίηση καὶ ἡ ἀνάμνηση τῶν προγόνων του κυριαρχοῦσαν μέσα σὲ ρομαντικὴ ἀτμόσφαιρα, μετέφερε μὲ περισσότερους φίλους «τῶν ἄλλων ἡμερῶν μας» τὴν προσωπικὴ του αὐτὴ γιορτῆ. Ἀτμόσφαιρα ἀγάπης κάλυπτε τὸ γιορταστικὸ αὐτὸ ἐσπέρας, ποὺ ζωντάνευε πλούσιο μέσα στὴ λάμψη τῶν ματιῶν του καὶ στὸ συγκινητικὸ παλμὸ τῆς φωνῆς του ἔτσι ὡς μᾶς ἀπήγγελλε στίχους του.

Μετὰ τὴν ἀποδημία του στοὺς οὐρανούς, ὁ γιὸς του Ρένος, συνέχισε τὴ γιορτῆ τῶν γενεθλίων στὸ ἐξοχικὸ τοῦ Ψευδᾶ. Οἱ φίλοι τῶν ἄλλων ἡμερῶν παρουσιάζονταν τακτικὰ μὲ ἓνα ὄγκο πνευματικῶν προσφορῶν στὴ μνήμη τοῦ ἀξέχαστου ποιητῆ. Ἐγινε τούτη ἡ συνάντηση κεφάλαιο τῆς ζωῆς μας. Ἀσφαλῶς δὲν ἔλειπαν τὰ ἀναμνηστικὰ ἀπὸ μέρους τοῦ γιοῦ τοῦ ποιητῆ.

Ἐφέτος κατὰ παράκλησην τοῦ Ρένου Ξ. Λυσιώτη (ἐπαναλαμβάνω τὸ ὄνομά του γιὰ τούτη τὴ συμπεριφορὰ του ἔναντι τῆς μνήμης τοῦ πατέρα του) καὶ ἀπὸ δική μου ἐπιθυμία, τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» ἀφιερώνει τὸ παρὸν τεῦχος στὴ «μνήμη τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη». Ἡ συντήρηση τῆς μνήμης εἶναι ὑποχρέωσή μας. Κοιτάζοντας παλιὲς δέσμες χειρογράφων μου συνάντησα ἓνα ἄλλο μου ποίημα γιὰ τὸν Ξάνθο Λυσιώτη, μὲ τὸν φίλο αὐτό, ποὺ συχνὰ ἀνταλλάζουμε ἕμμετρα τοὺς φιλικούς δεσμούς. Τὸ παραθέτω:

ΣΤΟΝ ΞΑΝΘΟ ΛΥΣΙΩΤΗ

*Φίλε τῶν ἄλλων μου ἡμερῶν,
 κάλλιστε Ξάνθο, δημιουργέ
 τῶν εὐγενῶν καιρῶν,
 τὸ κόκκινο φουλᾶρι σου
 τριγύρω στὸν καλλίφωνο λαιμό σου –
 ἢ παπαρούνα μὲς στὸν ἥλιο
 ὅταν πετᾶ τὰ ρούχα τῆς ἡ τρέλλα ἢ ἀνοιξη –*

φίλε τῶν ἄλλων μου ἡμερῶν,
 θὰ μένεις στὴν ὀμίχλη τῆς ζωῆς μας
 σὰν ἓνα οὐράνιο τόξο
 στοὺς πικραμένους οὐρανούς τῆς Κύπρου.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΜΝΗΜΗ

Ὁμολογῶ πῶς ἡ πιὸ εὐτυχισμένη μέρα τῆς ἀδελφικῆς καὶ συναδελφικῆς ἀγάπης τῶν δυὸ μας, τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη - κι' ἐμένα - τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη - (δεσμός πάνω ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, μέσα στοὺς κύκλους τῆς ποίησης) ὑπῆρξε τὸ προτελευταῖο δειλινὸ τῆς ἐπίγειας ζωῆς αὐτοῦ τοῦ ποιητῆ μὲ τὴν πιὸ εὐαίσθητη καρδιὰ καὶ τὴ λεπτότητα στὴ συμπεριφορὰ.

Ἡ καλαισθησία τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη ἦταν παροιμιώδης. Ὅλα τὰ ἤθελε καθαρὰ καὶ στὴν τάξη. Ἡ συνομιλία του εὐγενική, ἀκόμα καὶ στὸ θυμὸ του. Ἡ περιφρόνηση ἦ τὸ παράπονο πρὸς κάποιον πρόσωπο δηλωνόταν μὲ μιὰ κίνηση τῆς κεφαλῆς, πού μᾶλλον μάντευε τὸ νόημά της.

Ὅταν ἡ μοιραία ἀναχώρηση ἢ ἀποδημία πρὸς τὴν ἄλλη ζωὴ πλησίαζε ἐν γνώσει ὄλων μας, ὁ Ξάνθος περιορίστηκε στὸ δωμάτιό του, ἀναμένοντας τὸ ἀναπόφευκτο, βυθισμένος μὲς στοὺς συλλογισμούς του. Δὲν ἤθελε τὴν ἐπίσκεψη μήτε τῶν συγγενῶν του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γιό του. Εἶχα τὸ προνόμιο νὰ μὲ λογαριάζει πολὺ δικό του. Γι' αὐτὸ μὲ εὐχαρίστηση δεχόταν τὶς κάπως ἀραιὲς πιά ἀπογευματινὲς μου ἐπισκέψεις. Δυὸ μέρες πρὶν τὴν ἀποδημία του στὸ γαλανὸ οὐρανὸ τῆς Κύπρου, ἔτσι ἀπὸ προαίσθηση, πῆγα στὸ σπῆτι του. Μὲ δέχτηκε μ' ἓνα φῶς στὸ πρόσωπό του μ' ὄλο πού τὰ σημάδια τῆς ἀναχώρησης τὸν πνίγανε. Φοροῦσε τὶς πιτζάμες του, πεντακάθαρος, ξυρισμένος μὲ τὸ μυρωδικό του στὸ δωμάτιο τῆς προσμονῆς - ἓνα κρεβάτι καλοστρωμένο, μιὰ πολυθρόνα γιὰ κείνο, μιὰ γιὰ μένα ἀντίκρου. Μιλοῦσα περισσότερο ἐγώ. Δὲν ξέρω πῶς μοῦ ἤρθε ἡ ἔμπνευση κι' ἄρχισα τὴ διήγηση γιὰ εὐθυμία περιστατικά, ξεχνώντας τὴν προθανάτια συλλογὴ του.

Σὲ μιὰ στιγμή τοῦ ἤρθε ἓνα εἰλικρινὲς γέλιο, κατακοκκίνησε τὸ πρόσωπό του, ἔκανε μιὰ-δυὸ ἐλεύθερες κινήσεις, τὸ δωμάτιο γέμισε ζωντανὸ ρυθμό.

Ἡ ἔκπληξη μὲ ἀποστόμωσε. Σηκώθηκα, τὸν καληνύχτησα μὲ τὴν εὐχὴ γιὰ μιὰ ἡσυχὴ νύχτα, βγῆκα ἀπὸ τὸ δωμάτιο, διέσχισα τρεχάλα τὸ εὐρύχωρο χῶλο καὶ κατέβηκα τὴ σκάλα πνιγμένος στὸ κλάμα.

Κι' ὁμως ἔνοιωσα μιὰ μεγάλη εὐτυχία μόλις βρέθηκα στὸ προαύλιο. Ἔδωσα μιὰ χαρὰ στὸ φίλο κατὰ τὴν τελευταία του ἐτοιμασία γιὰ τὴν ἀναπότρεπτη ἀποδημία του.

★ ★ ★

Τώρα συλλογίζομαι πῶς αὐτὴ ἡ εὐθυμία νότα, πού ὁμολογῶ ἄθελητα τὴν πρόσφερα στὸν Ξάνθο, μήπως ἦταν μιὰ ἀνταπόδοση στὴν εὐγενική του συμπε-

ριφορά, τὴν ἀνεκτίμητη, πού μου χάρισε κατὰ τὴν τιμητικὴ συγκέντρωση γιὰ μένα ὅταν ἡ «Πνευματικὴ Ἀδελφότητα Ἑλληνίδω Κύπρου» εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ διοργανώσει στὸ ξενοδοχεῖο «Λήδρα»; Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μὲ βράβευσε μὲ τὸ βραβεῖο «Λάμπρου Πορφύρα» γιὰ λυρικό ποιητὴ. Μερικὲς ὀργανώσεις θεωρήσανε πνευματικὴ ὑποχρέωσή τους νὰ μὲ τιμήσουν γι' αὐτὴ τὴ διάκριση. Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς καὶ ἡ «Πνευματικὴ Ἀδελφότητα Ἑλληνίδων Κύπρου» μὲ τὴν ὁποία στενοὶ δεσμοὶ μὲ συνδέουν. Μεταξὺ τῶν καλεσμένων ἦταν κατὰ φυσικὸ λόγο καὶ ὁ Ξάνθος Λυσιώτης. Ἐθεώρησα ὀρθὸ νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ τὸ μεσημέρι τῆς ὀρισμένης γιὰ τὴν τιμητικὴ συγκέντρωση μέρας καὶ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μὴ δοκιμάσει νὰ παρευρεθεῖ, ἀφοῦ τὰ πόδια του δὲν τὸν κρατοῦσαν κἄν γιὰ περπάτημα, ἐκτὸς τῆς ἄλλης πολὺ καταθλιπτικῆς κατάστασής του. Ἐκεῖνος ἐπέμενε πὼς ἀποκλείεται νὰ μὴ μὲ τιμήσει μὲ τὴν παρουσία του καὶ νὰ πεῖ καὶ δυὸ λόγια γιὰ τὴ μακρόχρονη φιλία μας. Ἀντίθετα, ἐγὼ τὸν παρακαλοῦσα νὰ μείνει στὸ σπίτι καὶ δὲν θὰ τὸν παρεξηγοῦσα ἀφοῦ ὡς γιατρός γνώριζα τὴν ἐπιδεινωμένη μέρα μὲ τὴ μέρα κατάστασή του. Συζητήσαμε ἀρκετὴ ὥρα. Καὶ πίστεψα πὼς τὸν ἔπεισα. Κι' ὅμως κατέφθασε στὸ ξενοδοχεῖο, χαρούμενος μ' ὄλο πὺ μὲ δυσκολία τὸν ὀδηγοῦσαν στὸ κάθισμά του κοντὰ στὸν Νίκο Κρανιδιώτη καὶ τοὺς ἄλλους προσκεκλημένους. Καὶ στὴν πρέπουσα ὥρα βγῆκε μὲ δυσκολία καὶ βοηθούμενος στὸ βῆμα γιὰ νὰ ἀπαγγεῖλει γιὰ μένα. Τιμὴ μου. Ὁ Κύριος ἄς τὸν ἔχει κατατάξει στὴ δεξιὰ του.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ο ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ ΜΑΣ ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ...

Στὴν Ἀστικὴ Σχολὴ Καλογερά τῆς Λάρνακας, πὺ φοιτοῦσα, μᾶς ἔκανε Ἑλληνικά στὴν ἕκτη τάξη (1926) ὁ τότε Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς καὶ μεγάλος δάσκαλος Κοσμάς Λυσιώτης, πατέρας τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη. Μιὰ μέρα ὁ αἰμίμηστος Κοσμάς μᾶς ἔγραψε στὸν πίνακα ἕνα ποίημα γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Σμύρνης καὶ μᾶς εἶπε – ἂν δὲν μ' ἀπατᾶ ἡ μνήμη – πὼς ἦταν «τοῦ γιοῦ του». Θυμᾶμαι τοὺς πρώτους στίχους:

*Μοῦπανε πὼς χορτάριασαν οἱ δρόμοι σου
καὶ μοῦ φαινότανε σὰν ψέμα,
πὼς παπαροῦνες κόκκινες ξεφύτρωσαν
ἀπὸ τῶν σκοτωμένων σου τὸ αἶμα.*

Πρὶν λίγα χρόνια τὸ διηγήθηκα αὐτὸ στὸν Ξάνθο μὰ ἀρνήθηκε πὼς ἦταν δικὸ του τὸ ποίημα.

Καὶ τώρα πὺ ἀνέφερα τὴν Ἀστικὴ Σχολὴ Καλογερά, τ' ἀγαπημένο μου πρώτο σχολεῖο, δὲν μπορῶ ν' ἀποφύγω νὰ πῶ πόσο πληγώθηκα ὅταν πρὶν τρία χρόνια ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς μοῦ ἐπέστρεψε τὴν παιδικὴ μου συλλογὴ ποιημάτων «Τώρα πὺ διαβάζω καλύτερα» χωρὶς κἄν ν' ἀνοίξη τὸν φάκελλο.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

Η ΛΑΡΝΑΚΑ ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ

Παρόλο που ο Ξάνθος Λυσιώτης έζησε ένα μεγάλο μέρος της ζωής του στη Λευκωσία διατήρησε στην καρδιά του ιδιαίτερη αγάπη για τη γενέθλια πόλη του, τη Λάρνακα.

Προς το τέλος της ζωής του, ο Ξάνθος Λυσιώτης, με το γνώριμο θαλερό βήμα του, παρά το προκεχωρημένο της ηλικίας, ανέβηκε δυο φορές τα σκαλιά του μικρού θεάτρου του Δήμου Λάρνακας· την πρώτη φορά (29 Σεπτεμβρίου 1983) για να μιλήσει, με χαρακτηριστική συγκίνηση, για τον παλιό φίλο και ομότεχνό του Παύλο Βαλδασερίδη, και τη δεύτερη (18 Οκτωβρίου 1985) για να τιμηθεί ο ίδιος από το Δήμο της πόλης του.

Στην εκδήλωση για τον Π. Βαλδασερίδη είχε πει:

Βρίσκομαι στην πολυαγαπημένη μου γενέτειρα, την ευγενική και νοσταλγική πόλη των παιδικών μου χρόνων, την αξέχαστη Λάρνακα, τη μικρή μας Σκάλα, που μαζί της και που μαζί με τους ανθρώπους της με συνδέουν τόσες άσβυστες μνήμες. Πόσες μνήμες!

Βλέπω ανάμεσα σε σας, αγαπητοί φίλοι, πρόσωπα γνώριμα και αγαπημένα και πρόσωπα που βλέπω για πρώτη φορά, ώριμες υπάρξεις μα και θαλερές φυσιολογικές, μα ακόμη κι αυτούς που έφυγαν τους βλέπω με τα μάτια της ψυχής, που ο παλμός της είναι παλμός μας και τα όνειρά της είναι συνυφασμένα με τα δικά μας όνειρα. Είθε η ίδια αγάπη να θάλλει πάντα αμάραντη και στα παιδιά των παιδιών μας.

Το βράδυ, πάλι, που η πόλη του τον τίμησε με τον επισημότερο τρόπο, ο Ξάνθος Λυσιώτης με πάλλουσα από συγκίνηση φωνή είπε:

Αυτή η πόλη είναι για μένα το έμβλημα της ευγενείας και της αγάπης. Μνήμες με δένουν μαζί της, μνήμες άσβυστες και θαλερές, που όσο παλιώνουν τόσο πιο γλυκές γίνονται, τόσο πιο μεθυστικές. Εδώ έχω το απόσταγμα των Απριλιάτικων ημερών της μακράς μου ζωής. Όπου γυρίσω βρίσκεται το έναυσμα της ανάμνησης, παλιές κι αξέχαστες εικόνες ξαναζούν. Όπου κι αν πάω η νοσταλγία με δονίζει ηδονικά βλέπω γύρω μου σκιές αγαπημένες...

Πολλά χρόνια πρωτότερα ο Ξάνθος Λυσιώτης έγραψε και δημοσίεψε το ποίημά του «Λάρνακα» (Νιφάδες, 1952), ένα ακόμη τεκμήριο της αγάπης του για την πόλη όπου είδε το φως κι όπου έζησε τα τρυφερά παιδικά και εφηβικά του χρόνια. Με το ποίημα αυτό, απαγγελμένο από τον ίδιο τον ποιητή έκλεισε η βραδιά.

Λίγες μέρες πιο ύστερα ζήτησα από τον Ξάνθο Λυσιώτη να μου δώσει ένα ιδιόγραφο του ποιήματός του. Με σίγουρο χέρι και με την πάντοτε νεανική γραφή του ετοίμασε το μονόφυλλο που δημοσιεύεται εδώ.

ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Η Π. Σ. Γ. Α. της ΟΕΛΜΕΚ, που συνήλθε στις 30. 6. 92 εξέτασε και το θέμα της χρήσης της Αγγλικής γλώσσας στην επικοινωνία των κρατικών υπηρεσιών με τους πολίτες και αποφάσισε τα πιο κάτω:

1. Θεωρεί απαράδεκτη τη συνεχιζόμενη αυτή τακτική, που τελευταία, μάλιστα, σημείωσε σοβαρή υποτροπή, αφού και τα ελάχιστα έγγραφα που κοινοποιούνταν στα Ελληνικά, δίνονται τώρα στα Αγγλικά.
2. Πιστεύει πως η όλη αυτή συμπεριφορά συνιστά εμπαιγμό όλων, αφού συνεχίζεται κατά παράβαση σχετικών αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων για χρήση της Ελληνικής και πολλών σχετικών διαβεβαιώσεων που δόθηκαν από τις αρμοδιες υπηρεσίες.
3. Το πρόβλημα έχει, κατά την εκτίμηση του καθηγητικού κόσμου σοβαρότατες διαστάσεις:

α) Είναι ένα φαινόμενο που διεκδικεί μοναδικότητα και μαρτυρεί μian επικίνδυνη και νοσηρή νοοτροπία, αφού υποδηλώνει πρόθεση υποβιβασμού του πολίτη σε υπήκοο και θίγει βάνουσα την εθνική του αξιοπρέπεια. Τριάντα χρόνια μετά την κατάλυση της αποικιοκρατίας θεωρούμε απαράδεκτο να επιβιώνουν τα κατάλοιπά της σε ευαίσθητους μάλιστα για την επιβίωσή μας τομείς.

Η ΟΕΛΜΕΚ θεωρεί πως η άμυνα ενός μικρού σε μέγεθος λαού ταυτίζεται σχεδόν αποκλειστικά με τη θέλησή του να ενισχύσει την πολιτιστική του ταυτότητα και να καλλιεργήσει την ευαισθησία του γι' αυτήν. Γι' αυτό και αντιμετωπίζουμε κάθε προσπάθεια εξοστρακισμού της Ελληνικής γλώσσας ως διαβρωτική της ευαισθησίας μας για τον πολιτισμό και ως συμβολή στην εμπέδωση υπονομευτικών αντιλήψεων για την εθνική μας επιβίωση.

β) Το θέμα άπτεται, ακόμα, και αυτών τούτων των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η χρήση της Αγγλικής, τόσο από το κράτος όσο και από τη δικαιοσύνη αποτελεί παραβίαση των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων του κάθε πολίτη να μπορεί να επικοινωνεί και να εξυπηρετείται στη μητρική του γλώσσα.

Η Οργάνωσή μας με την ανακοίνωσή της στέλνει μήνυμα διαμαρτυρίας και προειδοποίησης προς την Κυβέρνηση αλλά και κάλεσμα ευαισθητοποίησης προς όλους τους παράγοντες της πολιτικής και κοινωνικής ζωής.

Ο.Ε.Λ.Μ.Ε.Κ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διαδρομές (Αθήνα), Νέα Έποχή (Λευκωσία), Σήμαντρο (Χολαργός), Τò περιοδικό (Λευκωσία), Κερκίδες (Λευκωσία), Αιολικά Γράμματα (Καλλιθέα), Εϋθύνη (Αθήνα), Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη), Νουμάς (Πύργος-Ήλεις), Νέα Πορεία (Θεσσαλονίκη).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Φοίβος Σταυρίδης: Τρίτο πρόσωπο, Λάρνακα 1992.

Άντωνάκη Ευγενίου: Σκιά και φώς, Λευκωσία 1992.

Ίωάννη Χατζηπετροῦ: Η τριανταφυλλιά, 1992.

Λανίτειον Λύκειον Β': Λεύκωμα 1991-1992.

Clea Hadjisterphanou: "Athletics in ancient Cyprus and the Greek tradition", Nicosia 1991.

Τάσος Κόρφης: «Ματιές στη λογοτεχνία του μεσοπολέμου», Αθήνα 1991.

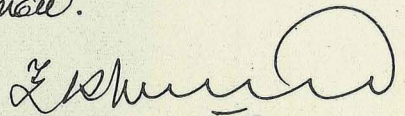
Κυπριακαὶ Σπουδαί: Δελτίον: Τόμ.ΝΒ'-ΝΓ', Λευκωσία 1991.

Γιολάντα Κουμίδου: «Κυματιστή μου ζωή», χ.χ.

Ό Ξάνθος Λυσιώτης, απαγγέλει σέ τιμητική συγκέντρωση φίλου του.

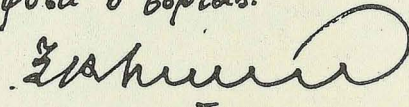
Βυθίζομαι εὖν ὄντο τις Εἰμαρμένους
 Ἐγὼ κρατῆμαι ἀπὸ τὸ ὄλετο τῆς ἀγάπης
 καὶ τὴν φερόντα τῆς ὁμορφιάς
 Μία εἰς γύρω σουλάδια
 ἀναδύσσει ἢ φερόντα τῆς ἐπίδατος
 Καὶ μίση εἰς βάρδρα
 ὀτρύνεται τῆς ἰδέα τῆς αἰώνους
 Παράφομαι τὴν Μοῦσα γυμνὴ τὰ τῆς ἀγαπᾶσθαι
 καὶ γὰρ τὴν δὲ ζεχνῶ τὴν ἐνταχία τῆς Παρτίδας,
 τοῖς δοξαμένοις δαυάτους,
 εἰς ἐβουμένα εὐδαιμονία
 Καὶ ἀρραγεῖ τῆς Παράτα
 τὰ ἐνὸς τῆς μορφᾶς τῆς γῆς
 ἀποτοῦ ἀποδύμεται.

Σεπτέμβριος 1985.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ὦ Μοῖσα, ἄγνωστο ἴσως
 ἴσα κορρά μὴ μοῦ γυλάς.
 Ὁ ἀνδρῶνα δὲ γράγει ἴσως ἀπὸ ἄλλο
 ἴσι ἴσα σοῦ ἴσως ὁ ἱερὰς.

Ἰαννῖνος 1985.

ALFRED DE MUSSET

(Μετάφραση)

ΒΙΒΛΙΑ ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ
(Κρατικό Βραβείο Συνολικής Προσφοράς
στήν Έλληνική Κυπριακή Λογοτεχνία)

ΠΟΙΗΣΗ	Έκδοση
ΕΦΗΜΕΡΑ	1937
ΛΗΚΥΘΟΣ	1941
ΑΥΛΟΣ ΚΑΙ ΒΑΡΒΙΤΟΣ	1947
ΚΥΠΡΙΟΝ ΑΣΜΑ	1949
ΝΙΦΑΔΕΣ	1952
ΩΔΕΣ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ	1959
ΘΡΟΜΒΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑΛΛΑΧΤΙΤΕΣ	1960
ΑΠΟΔΗΜΙΑ	1961
ΑΝΑΔΡΟΜΗ	1968
ΠΑΛΙΡΡΟΙΕΣ	1971
FRAGMENTS (ΑΓΓΛΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ)	1973
ΑΣΦΟΔΕΛΟΙ	1974
ΑΝΘΗ ΤΗΣ ΠΙΚΡΑΣ	1975
ΔΩΔΕΚΑ ΧΑΝΤΡΕΣ ΣΤΟ ΚΟΜΠΟΛΟΪ ΤΗΣ ΑΠΑΝΤΟΧΗΣ	1976
ΨΗΦΙΔΕΣ ΣΕ ΡΑΓΙΣΜΕΝΟ ΜΑΡΜΑΡΟ	1977
ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ	1979
ΧΩΜΑ ΤΗΣ ΓΗΣ ΜΟΥ	1979
ΕΝΑ ΣΜΑΡΙ ΠΟΥΛΙΑ	1980
ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ II	1980
ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ	1981
ΚΑΛΕΣΜΑ ΓΙΑ ΤΑΞΙΔΙ	1981
ΤΟ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ	1982
ΤΡΑΜΠΑΛΙΣΜΑΤΑ (ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ)	1983
ΑΠΠΙΔΑΚΙ ΒΟΥΝΟ ΜΟΥ	1984
ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	1984
ΩΔΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΗ	1984
ΤΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΤΗΣ ΩΡΑΙΑΣ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑΣ	1985
ΕΞΑΣΤΙΧΑ ΤΟΥ ΞΑΓΡΥΠΝΙΣΜΕΝΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ	1985
ΡΕΜΒΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΣΤΕΡΝΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ	1986

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΑΜΦΟΡΕΥΣ (Δοκίμια)	1947
ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	1953
ΕΚΕΙΝΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ	1972
ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΑ	1982

ΑΠΑΝΤΑ

ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ 1937-1977	1978
ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ Β΄ 1979-1983	1983
ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ Γ΄ 1984-1986	1987

